Seuradialogit, yhteenvedot

Kohti Liikkuvampaa ja Sporttisempaa Päijät-Hämettä -hanke

1.1.2025-31.12.2025

Päijät-Hämeen Liikunta ja Urheilu ry | Jaakko Räty

Hanketta rahoitti Päijät-Hämeen Liitto alueiden kestävän kasvun ja elinvoiman tukemisen rahoituksesta (AKKE)

Dialogiyhteenveto seuradialogeista 2025

Keskeiset nostot	
Mitä dialogit osoittivat	Seuratoiminta on paljon enemmän kuin harrastus: se rakentaa kasvua, yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja paikallista hyvinvointia.
Keskeinen jännite	Hyvä tahto kantaa toimintaa, mutta vastuut, kustannukset ja odotukset kasaantuvat usein liian harvoille ihmisille.
Kriittiset kehityskohdat	Yhdenvertaisuus, saavutettavuus, vanhempien roolien selkeys, reilut olosuhteet ja joustavat harrastuspolut nousivat raportin läpileikkaaviksi teemoiksi.
Raportin viesti	Seuratoiminnan tulevaisuus vahvistuu, kun mukaan tuleminen on helpompaa ja arjen vastuuta kannetaan nykyistä selkeämmin yhdessä.

Lukijalle

Tämä julkaisu on erillinen yhteenveto vuoden 2025 seuradialogeista. Se ei ole hankkeen loppuraportti eikä tiivis toimenpidesuunnitelma, vaan koonti dialogeissa syntyneestä kokemuksellisesta ymmärryksestä.

Dialogit olivat hankkeen keskeinen osa, koska niiden kautta päästiin kuulemaan seuratoiminnan arkea läheltä: valmentajien, ohjaajien, vanhempien, vapaaehtoisten, seuratoimijoiden ja muiden kentän toimijoiden kokemuksia. Näissä keskusteluissa seuratoiminta näyttäytyi ennen kaikkea elettynä arjen kautta, ei siis vain rakenteina, tunnuslukuina tai hallinnollisina kysymyksinä.

Tässä yhteenvedossa ei pyritä peilaamaan dialogeja ensisijaisesti seurabarometrin tuloksiin tai muihin hankeaineistoihin. Niiden tuottama tieto on tärkeää, mutta luonteeltaan erilaista. Seurabarometri kuvaa seurojen tilannetta erityisesti seurajohdon ja vastuuhenkilöiden näkökulmasta. Dialogit puolestaan tuovat esiin kentän moniäänistä kokemustietoa: sitä, miltä seuratoiminta tuntuu arjessa ja kentän tasolla.

Tämän yhteenvedon arvo on siinä, että se säilyttää dialogeissa esiin nousseen äänen mahdollisimman tunnistettavana. Se ei anna lopullisia vastauksia, vaan tekee näkyväksi ilmiöitä, jännitteitä ja kysymyksiä, joita voidaan seuraavassa vaiheessa peilata muuhun hankeaineistoon, seurabarometrin tuloksiin ja alueellisen kehittämistyön tavoitteisiin.

Raporttia voi lukea kokonaisuutena, mutta sitä voi käyttää myös teemakohtaisesti. Jokainen luku avaa yhden näkökulman seuratoiminnan arkeen, ja loppuluvut kokoavat yhteen dialogien läpi kulkevia jännitteitä ja kehittämisen suuntia.

Lämmin kiitos DialogiAkatemian Janne Kareiselle dialogikokonaisuuden suunnittelun ja toteutuksen sparrauksesta. Kiitos kuuluu myös hankkeen omille dialogifasilitaattoreille, jotka loivat keskusteluille turvallisen, luottamuksellisen ja tasavertaisen ilmapiirin. Heidän työnsä ansiosta esiin nousi myös asioita, joista ei aina ole helppo puhua.

Mitä seuradialogit nostivat näkyviin?

- Seuratoiminta on monelle enemmän kuin harrastus: se on ihmisten kasvun, yhteisöllisyyden, vapaaehtoisuuden ja paikallisen osallisuuden paikka.
- Arkea kantaa vahva hyvä tahto, mutta se nojaa usein samoihin ihmisiin ja rajallisiin voimavaroihin.

- Yhdenvertaisuus ja saavutettavuus eivät ratkea periaatteilla, vaan arjen kohtaamisissa, viestinnässä, kustannuksissa ja olosuhteissa.
- Tavoitteellinen harrastaminen tarvitsee tuekseen nuoren koko arjen ymmärtämistä.
- Vanhemmat ovat seuratoiminnan välttämätön voimavara, mutta heidän roolinsa kaipaa selkeyttä.
- Olosuhteet ovat tilojen lisäksi kokemuksia reiluudesta, ennakoitavuudesta ja mahdollisuuksista.
- Dialogit eivät ratkaise kaikkea, mutta ne näyttävät, mistä seuratoiminnan kehittämisessä kannattaa seuraavaksi puhua.

1. Johdanto – miksi seuradialogit käytiin

Päijät-Hämeen liikunta- ja urheiluseuroissa tehdään joka päivä työtä, jonka merkitys ulottuu paljon harjoitusvuoroja, otteluita ja tapahtumia pidemmälle. Seuratoiminta tarjoaa lapsille ja nuorille paikkoja liikkua, kuulua joukkoon, kasvaa, oppia vastuuta ja löytää omia vahvuuksiaan. Aikuisille se tarjoaa mahdollisuuksia vapaaehtoisuuteen, yhteisöllisyyteen, vaikuttamiseen ja merkitykselliseen tekemiseen sekä oman harrastamisen mahdollisuuksiin. Kunnille ja alueelle seurat ovat keskeisiä hyvinvoinnin, osallisuuden ja paikallisen elinvoiman rakentajia.

Samalla seuratoiminnan arki on muuttunut aiempaa monimutkaisemmaksi. Seuroilta odotetaan paljon: turvallista toimintaympäristöä, yhdenvertaisuutta, saavutettavuutta, laadukasta valmennusta, toimivaa viestintää, vastuullista taloudenpitoa, hyviä olosuhteita ja kykyä vastata erilaisten harrastajien tarpeisiin. Nämä odotukset ovat perusteltuja, mutta ne asettuvat arkeen, jossa suuri osa toiminnasta rakentuu edelleen vapaaehtoisten, vanhempien, valmentajien ja yksittäisten seuratoimijoiden varaan.

Kohti liikkuvampaa ja sporttisempaa Päijät-Hämettä -hankkeessa haluttiin pysähtyä tämän arjen äärelle. Vuoden 2025 aikana toteutettu dialogisarja tarjosi tilan keskustella seuratoiminnan kipukohdista ja kehittämiskohteista niiden ihmisten kanssa, jotka tuntevat seuratoiminnan käytännön tasolla ja kokivat etukäteen valitut teemat merkityksellisiksi. Dialogeissa käsiteltiin viittä teemaa: yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa seuratoiminnassa, tavoitteellista harrastamista ja kilpa- ja huippu-urheilun roolia, seuratoiminnan olosuhteita, vanhempien roolia sekä seuratoiminnan saavutettavuutta.

Dialogien tarkoituksena ei ollut ratkaista kaikkea kerralla. Niissä ei haettu yhtä oikeaa vastausta, yksittäistä toimenpidelistaa tai valmiiksi sovittua kehittämisohjelmaa. Sen sijaan tavoitteena oli lisätä yhteistä ymmärrystä: mitä seuratoiminnan arjessa tapahtuu, mikä siinä kantaa, mikä kuormittaa, ketkä pääsevät mukaan, ketkä jäävät helposti sivuun ja millaisia jännitteitä eri toimijoiden kokemuksissa näkyy.

Keskusteluissa seuratoiminta näyttäytyi samaan aikaan vahvana ja haavoittuvana. Vahvuus näkyi ihmisten sitoutumisessa, yhteisöllisyydessä, lasten ja nuorten ilossa, lajien osaamisessa ja halussa kehittää toimintaa. Haavoittuvuus tuli esiin siinä, miten paljon toiminta nojaa yksittäisiin ihmisiin, epävirallisiin käytäntöihin, totuttuihin järjestelyihin ja siihen, että joku aina ottaa vastuun. Moni seuratoiminnan haaste ei keskusteluissa näyttäytynyt tahdon puutteena, vaan rakenteiden, resurssien ja arjen yhteensovittamisen kysymyksenä.

Tämä raportti kokoaa dialogeissa syntynyttä ymmärrystä. Se ei ole sanatarkka pöytäkirja eikä listaus kaikesta, mitä keskusteluissa sanottiin. Raportti on kokonaistulkinta siitä, mitkä asiat erityisesti nousivat esiin Päijät-Hämeen seuratoimijoiden, vanhempien, valmentajien, kuntatoimijoiden ja muiden osallistujien kokemuksissa. Tässä mielessä raportti seuraa samaa ajatusta kuin dialogeihin perustuvat yhteenvetoraportit laajemminkin: dialogiaineiston arvo ei ole vain yksittäisissä kommenteissa, vaan siinä, millaisen kokonaiskuvan erilaiset kokemukset yhdessä muodostavat.

Dialogeissa puhuttiin seuratoiminnasta arjen kokemusten kautta. Keskustelijat eivät tarkastelleet aiheita vain käsitteinä, vaan myös todellisina tilanteina: milloin lapsi pääsee mukaan harrastukseen, mistä sopiva

harjoitusvuoro löytyy, milloin vanhemman rooli on selkeä, milloin kustannukset alkavat rajata osallistumista, milloin tavoitteellinen urheilu tukee nuoren kasvua ja milloin se kuormittaa liikaa. Juuri tällainen kokemuksellinen tieto tekee näkyväksi asioita, jotka eivät aina näy kyselyissä, tilastoissa tai hallinnollisissa raporteissa.

Seuratoiminnan kehittäminen tarvitsee tätä moniäänistä ymmärrystä. Jos keskustelua käydään vain tiloista, voidaan ohittaa kokemus oikeudenmukaisuudesta. Jos puhutaan vain harrastusmaksuista, voidaan ohittaa perheen arjen kokonaiskuormitus. Jos tarkastellaan vain kilpaurheilun polkua, voidaan unohtaa nuoren muu elämä. Jos puhutaan yhdenvertaisuudesta vain periaatteena, voidaan jättää huomaamatta ne pienet arjen tilanteet, joissa mukaan kuulumisen tunne joko vahvistuu tai murenee.

Raportin tavoitteena on antaa kunnille, seuroille ja alueellisille toimijoille yhteistä kieltä seuratoiminnan kehittämiseen. Kun ilmiöt sanoitetaan yhdessä, niihin voidaan myös tarttua yhdessä. Seuratoiminnan tulevaisuus ei rakennu vain uusista hankkeista, yksittäisistä päätöksistä tai lisäresursseista, vaikka niitäkin tarvitaan. Se rakentuu myös siitä, miten arjen vastuut, odotukset, mahdollisuudet ja tuki järjestetään niin, että ihmiset jaksavat kantaa toimintaa ja yhä useampi kokee sen omakseen.

Tämä raportti kutsuu lukijan tarkastelemaan seuratoimintaa sekä voimavarana että kehittyvänä yhteisönä. Se kysyy, miten Päijät-Hämeen seuratoiminta voisi tulevaisuudessa olla entistä saavutettavampaa, yhdenvertaisempaa, kestävämpää ja inhimillisempää — ei vain niille, jotka ovat jo mukana, vaan myös niille, joiden tie seuraan ei vielä ole avautunut.

2. Dialogit aineistona ja menetelmänä

Kokemuksellisen ymmärryksen rakentaminen

Seuradialogit toteutettiin osana Kohti liikkuvampaa ja sporttisempaa Päijät-Hämettä -hanketta vuoden 2025 aikana. Dialogisarjan tarkoituksena oli tuoda yhteen seuratoiminnan arjessa mukana olevia ihmisiä ja luoda tilaa kokemusten jakamiselle, kuuntelemiselle ja yhteisen ymmärryksen rakentamiselle.

Dialogeissa käsiteltiin viittä seuratoiminnan kannalta keskeistä teemaa: yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa seuratoiminnassa, tavoitteellista harrastamista ja kilpa- ja huippu-urheilun roolia, olosuhteita, vanhempien roolia sekä seuratoiminnan saavutettavuutta. Teemat valittiin siksi, että ne koskettavat seuratoiminnan arkea monesta suunnasta. Ne eivät ole toisistaan irrallisia osa-alueita, vaan kietoutuvat käytännössä toisiinsa: saavutettavuus näkyy viestinnässä, olosuhteet vaikuttavat yhdenvertaisuuteen, vanhempien rooli liittyy sekä harrastamisen mahdollisuuksiin että kuormitukseen, ja tavoitteellinen urheilu asettuu aina osaksi nuoren muuta elämää.

Dialogeihin osallistui seuratoimijoita, valmentajia, ohjaajia, vanhempia, vapaaehtoisia, kuntien edustajia ja muita seuratoiminnan kehittämisen kannalta olennaisia toimijoita. Osallistujat eivät tulleet keskusteluihin vain edustamaan organisaatioitaan tai roolejaan, vaan jakamaan omia kokemuksiaan. Tämä oli dialogien lähtökohta: puhe ei rakentunut ensisijaisesti kannanottojen, ratkaisuehdotusten tai virallisten näkemysten varaan, vaan sen varaan, mitä ihmiset olivat nähneet, kokeneet, kantaneet ja pohtineet seuratoiminnan arjessa.

Dialogi tuottaa erilaista tietoa kuin kysely, haastattelu tai päätöksentekoprosessi. Kysely voi kertoa, kuinka moni kokee jonkin asian toimivan tai ei toimivan. Haastattelu voi syventää yksittäisen ihmisen kokemusta. Dialogissa erityistä on se, että kokemukset asettuvat suhteeseen toistensa kanssa. Yksi osallistuja kertoo tilanteesta omasta näkökulmastaan, toinen tunnistaa siinä jotakin tuttua, kolmas täydentää kokemusta toisesta roolista käsin ja neljäs huomaa, että samalla sanalla on eri ihmisille eri merkityksiä. Näin syntyy ymmärrystä, jota ei voi palauttaa vain yksittäisiin vastauksiin.

Tämän raportin näkökulmasta dialogit eivät ole tutkimusaineisto siinä merkityksessä, että niiden perusteella voitaisiin tehdä yleistettäviä päätelmiä kaikista Päijät-Hämeen seuroista. Ne eivät myöskään ole palautekysely, jossa jokainen havainto voitaisiin laskea määrällisesti. Sen sijaan dialogit muodostavat kokemuksellisen aineiston, jonka avulla voidaan ymmärtää, millaisia ilmiöitä seuratoiminnan arjessa elää, millaiset kysymykset toistuvat eri keskusteluissa ja millaisia jännitteitä eri näkökulmien väliin muodostuu.

Dialogeissa oli tärkeää, että osallistujat saivat puhua keskeneräisistäkin havainnoista. Kaikkea ei tarvinnut osata muotoilla valmiiksi ratkaisuksi. Moni seuratoiminnan kysymys on sellainen, että se ei avaudu yhdestä suunnasta katsottuna. Esimerkiksi vanhemman rooli voi näyttäytyä seuralle välttämättömänä voimavarana, valmentajalle joskus kuormittavana odotusten lähteenä ja vanhemmalle itselleen epäselvänä yhdistelmänä vastuuta, huolta ja halua tukea lasta. Dialogissa nämä näkökulmat eivät kumoa toisiaan, vaan auttavat ymmärtämään kokonaisuutta.

Tämä on olennainen ero tavalliseen ongelmanratkaisukeskusteluun. Dialogeissa ei pyritty kiirehtimään heti toimenpiteisiin, vaan viipymään hetki sen äärellä, mitä eri ihmiset pitävät merkityksellisenä. Tällainen pysähtyminen voi tuntua hitaalta, mutta seuratoiminnan kaltaisessa monimutkaisessa kokonaisuudessa se on välttämätöntä. Jos ratkaisuja etsitään liian nopeasti, vaarana on, että vastataan näkyvään oireeseen mutta ohitetaan sen taustalla oleva kokemus.

Dialogeissa osallistujien roolit olivat moninaisia ja usein päällekkäisiä. Sama ihminen saattoi olla yhtä aikaa vanhempi, valmentaja, seuran hallituksen jäsen, vapaaehtoinen ja entinen urheilija. Tämä teki keskusteluista rikkaita. Seuratoiminta ei näyttäytynyt ulkopuolelta tarkasteltavana järjestelmänä, vaan elävänä arkena, jossa ihmiset liikkuvat useiden roolien välillä. Juuri näissä roolien risteyskohdissa moni seuratoiminnan vahvuus ja haaste tuli näkyväksi.

Raportissa käytetty kieli pyrkii säilyttämään tämän kokemuksellisuuden. Siksi tekstissä ei puhuta vain resursseista, rakenteista ja toimintamalleista, vaan myös kuulumisesta, kynnyksistä, epävarmuudesta, vastuusta, ilosta, väsymyksestä ja toivosta. Ne eivät ole seuratoiminnan “pehmeitä” sivuasioita, vaan keskeinen osa sitä, miksi ihmiset tulevat mukaan, miksi he pysyvät mukana — ja miksi osa jää ulkopuolelle.

Tässä raportissa dialogien tuottama ymmärrys etenee kolmessa tasossa. Ensin tarkastellaan, mitä seuratoiminta merkitsee arjessa ja millaisia tarinoita siihen liittyy. Sen jälkeen syvennytään viiteen hankkeen teemaan. Lopuksi nostetaan esiin teemojen läpi kulkevia jännitteitä, ratkaisusuuntia ja johtopäätöksiä. Rakenne ei siis seuraa vain yksittäisten dialogien järjestystä, vaan pyrkii hahmottamaan, millainen kokonaiskuva niistä yhdessä muodostuu.

Raportti ei anna valmista vastausta siihen, millainen Päijät-Hämeen seuratoiminnan tulevaisuuden pitäisi olla. Sen sijaan se tarjoaa aineksia yhteiseen keskusteluun. Se näyttää, missä kohdin seuratoiminta jo kantaa vahvasti, missä kohdin arki kuormittaa ja missä kohdin tarvitaan yhteistä kieltä, jotta kehittäminen ei jää yksittäisten ihmisten harteille.

Dialogien varsinainen merkitys ei pääty tähän raporttiin. Ne avaavat jatkokysymyksiä: ketkä vielä puuttuvat keskusteluista, kenen kokemuksia ei ole kuultu, miten seurojen ja kuntien välistä yhteistyötä voidaan vahvistaa ja miten seuratoiminnan rakenteita voidaan kehittää niin, että hyvä tahto saa tuekseen kestävämmän arjen. Näihin kysymyksiin raportti ei vielä vastaa lopullisesti. Se tekee ne näkyviksi.

3. Seuratoiminnan monet merkitykset

Mitä seuratoiminta on, kun sitä katsotaan arjen kautta

Kun seuratoiminnasta puhutaan arjen kokemusten kautta, se ei näyttäydy yhtenä asiana. Se ei ole vain harjoituksia, kilpailuja, tapahtumia, hallintoa tai harrastusmaksuja. Se on yhtä aikaa lapsen ensimmäinen kokemus ryhmään kuulumisesta, nuoren polku kohti tavoitteellisempaa urheilua, vanhemman tapa tukea lastaan, vapaaehtoisen paikka tehdä merkityksellistä työtä ja kunnan näkökulmasta tärkeä osa paikallista hyvinvointia.

Dialogeissa seuratoiminta näyttäytyi monimerkityksisenä arjen kokonaisuutena. Samasta toiminnasta puhuttiin eri rooleista käsin, ja jokainen rooli toi näkyviin hieman erilaisen todellisuuden. Valmentaja saattoi nähdä seuratoiminnan ennen kaikkea lasten ja nuorten kasvun paikkana. Vanhempi saattoi kuvata sitä perheen aikataulujen, kustannusten ja kuljettamisen kautta. Seurajohtaja katsoi kokonaisuutta vastuiden, resurssien ja jatkuvuuden näkökulmasta. Kuntatoimija puolestaan tarkasteli seuroja osana laajempaa liikunnan, hyvinvoinnin ja olosuhteiden kokonaisuutta.

Näitä näkökulmia ei voi asettaa yksinkertaiseen tärkeysjärjestykseen. Ne ovat kaikki totta yhtä aikaa. Juuri tästä syntyy seuratoiminnan rikkaus ja samalla sen monimutkaisuus. Seuratoiminta on merkityksellistä, koska se koskettaa monia ihmisiä monella eri tasolla. Mutta juuri siksi sen kehittäminen ei onnistu vain yhdestä näkökulmasta käsin.

Kasvun tarina

Monessa puheenvuorossa seuratoiminta näyttäytyi ennen kaikkea lasten ja nuorten kasvun paikkana. Seura tarjoaa ympäristön, jossa lapsi voi innostua, harjoitella, epäonnistua, onnistua, oppia sääntöjä, saada kavereita ja löytää omaa paikkaansa ryhmässä. Tällöin seuratoiminnan merkitys ei rajaudu lajiin tai suoritukseen. Laji on väline, jonka kautta opitaan myös pitkäjänteisyyttä, vastuuta, toisten huomioimista ja omiin kykyihin luottamista.

Kasvun tarinassa seuratoiminnan arvo näkyy usein pienissä hetkissä. Lapsi uskaltaa ensimmäisen kerran mennä mukaan ryhmään. Nuori ottaa vastuuta nuoremmista. Uusi harrastaja löytää paikan porukasta. Valmentaja huomaa, että harjoituksissa tapahtuu muutakin kuin lajitaidon kehittymistä. Näissä hetkissä seuratoiminta muuttuu liikuntapalvelusta kasvuyhteisöksi.

Tämä tarina oli dialogeissa vahva, mutta ei yksinkertainen. Kasvun tukeminen edellyttää turvallista ilmapiiriä, osaavia aikuisia, sopivia ryhmiä, riittävästi ohjaajia ja sellaista toimintakulttuuria, jossa erilaiset lapset ja nuoret voivat tulla nähdyiksi. Kun nämä ehdot toteutuvat, seura voi olla lapselle ja nuorelle yksi elämän tärkeimmistä yhteisöistä. Kun ne eivät toteudu, sama ympäristö voi tuntua ulkopuoliselta, liian vaativalta tai vaikeasti lähestyttävältä.

Yhteisön tarina

Seuratoiminta on myös yhteisöjen rakentamista. Dialogeissa puhuttiin paljon siitä, miten seurat kokoavat ihmisiä yhteen: harrastajia, vanhempia, valmentajia, vapaaehtoisia, toimihenkilöitä ja yhteistyökumppaneita. Seura ei ole vain organisaatio, vaan joukko ihmisiä, jotka tekevät asioita yhdessä.

Yhteisön tarinassa tärkeää on kuulumisen tunne. Harrastaja ei tule vain harjoituksiin, vaan osaksi ryhmää. Vanhempi ei jää vain katsomon reunalle, vaan voi löytää muita aikuisia, joiden kanssa jakaa lapsen harrastukseen liittyvää arkea. Vapaaehtoinen ei tee vain tehtävää, vaan kokee olevansa osa jotakin itseään suurempaa.

Samalla yhteisö voi olla myös vaikeasti avautuva. Dialogeissa tunnistettiin, että vakiintuneet porukat, totutut tavat ja epäviralliset käytännöt voivat tehdä mukaan tulemisesta hankalaa. Ulkopuolisuuden tunne ei aina synny siitä, että joku suljettaisiin tietoisesti pois. Se voi syntyä siitä, ettei uusi ihminen tiedä, keneltä kysyä, mitä häneltä odotetaan tai onko hänellä oikeus tulla mukaan keskeneräisenä ja tietämättömänä.

Yhteisön tarina sisältää siksi sekä vahvuuden että kysymyksen. Seuratoiminnan yhteisöllisyys voi olla valtava voimavara, mutta se ei automaattisesti avaudu kaikille samalla tavalla. Yhteisö tarvitsee myös tapoja ottaa vastaan uusia ihmisiä.

Talkootarina

Seuratoiminnasta ei voi puhua puhumatta vapaaehtoisuudesta. Dialogeissa toistui ymmärrys siitä, että suuri osa seuratoiminnasta rakentuu ihmisten halulle auttaa, osallistua ja kantaa vastuuta. Vanhemmat kuljettavat, järjestävät, leipovat, viestivät, varainhankkivat ja toimivat joukkueiden tai ryhmien arjen tukena. Valmentajat ja ohjaajat käyttävät iltojaan ja viikonloppujaan. Seuratoimijat ratkovat käytännön asioita, usein silloin kun muut ovat jo siirtyneet omasta työpäivästään vapaa-ajalle.

Talkootarinassa seuratoiminnan kauneus on siinä, että ihmiset tekevät yhdessä asioita, joita kukaan ei yksin saisi aikaan. Se kertoo luottamuksesta, paikallisesta sitoutumisesta ja siitä, että yhteinen tekeminen voi tuottaa paljon enemmän kuin muodolliset resurssit antaisivat ymmärtää.

Mutta talkootarina sisältää myös varjon. Kun toiminta nojaa paljon vapaaehtoisuuteen, vastuut voivat kasautua samoille ihmisille. Aktiivisimmat ottavat tehtäviä vastaan, koska ne pitää jonkun hoitaa. Vähitellen auttamisesta voi tulla näkymätön velvollisuus. Dialogeissa tämä nousi esiin huolena: miten säilyttää vapaaehtoisuuden ilo niin, ettei se muutu uupumiseksi tai hiljaiseksi pakoksi?

Seuratoiminnan hyvä tahto oli dialogeissa vahvasti läsnä. Samalla sen rinnalla kulki kokemus kuormituksesta. Aineistossa kuvattiin, kuinka seuratyötä tehdään usein muun elämän ohessa, iltaisin ja viikonloppuisin, ja kuinka samat ihmiset kantavat monia rooleja yhtä aikaa. Tämä ei vähennä talkootyön arvoa. Päinvastoin se tekee näkyväksi, miksi vapaaehtoisten tukeminen on seuratoiminnan tulevaisuuden kannalta niin keskeistä.

Urheilijan polun tarina

Seuratoiminta merkitsee osalle harrastajista myös tavoitteellista etenemistä. Kaikille seura ei ole vain mukava harrastuspaikka, vaan ympäristö, jossa omia rajoja halutaan kokeilla ja jossa unelmat voivat alkaa rakentua. Tavoitteellinen harrastaminen, kilpaurheilu ja huipulle pyrkiminen eivät dialogeissa näyttäytyneet seuratoiminnan vastakohtana, vaan yhtenä sen merkittävänä ulottuvuutena.

Urheilijan polun tarinassa seura on mahdollistaja. Se tarjoaa valmennusta, ryhmän, harjoittelun rytmin, kilpailuja ja ihmisiä, jotka näkevät nuoren potentiaalin. Hyvässä tilanteessa seura auttaa nuorta kasvamaan urheilijaksi tavalla, joka vahvistaa myös itsetuntemusta, vastuunottoa ja arjenhallintaa.

Samalla tämä tarina toi esiin yhden seuratoiminnan vaativimmista kysymyksistä: miten tukea tavoitteellisuutta niin, ettei nuoren kokonaiselämä unohdu? Nuoren arjessa on harjoitusten lisäksi koulu, lepo, ravinto, ystävät, perhe ja kasvamiseen liittyvä epävarmuus. Tavoitteellinen urheilu ei tapahdu tyhjiössä, vaan osana koko elämää.

Tässä tarinassa seuratoiminnan merkitys ei ole vain siinä, kuinka pitkälle joku etenee urheilijana. Merkitys on myös siinä, millaisen kokemuksen hän saa itsestään, kehostaan, yhteisöstään ja mahdollisuuksistaan. Onnistunut urheilijan polku ei ole vain kovempaa harjoittelua, vaan viisaampaa arjen kokonaisuuden kannattelua.

Olosuhteiden tarina

Seuratoiminta tarvitsee paikkoja, joissa sitä voidaan tehdä. Tilat, kentät, salit, hallit, radat, koulut, yksityiset tilat ja lähiliikuntapaikat eivät ole vain taustarakennetta. Ne määrittävät konkreettisesti, missä, milloin ja millä ehdoilla toiminta on mahdollista.

Olosuhteiden tarinassa seuratoiminta näyttäytyy arjen järjestämisenä: kuka saa vuoron, mihin aikaan, millä hinnalla, kuinka pitkäksi aikaa ja millaisilla pelisäännöillä. Nämä kysymykset voivat näyttää teknisiltä, mutta dialogeissa ne kytkeytyivät vahvasti kokemuksiin reiluudesta, ennakoitavuudesta ja mahdollisuudesta kehittyä.

Tilat ja vuorot eivät jakaudu seuratoiminnan arjessa vain neliöinä tai kellonaikoina. Ne vaikuttavat siihen, pystyykö pieni seura kasvamaan, voiko uusi ryhmä aloittaa, onko harrastus perheelle saavutettava ja millaisia kustannuksia toiminnasta syntyy. Olosuhteet kytkeytyivät dialogeissa myös laajasti muihin teemoihin: saavutettavuuteen, viestintään, vanhempien rooleihin ja nuorten harrastuspolkuihin.

Olosuhteiden tarina tekee näkyväksi, että seuratoiminnan mahdollisuudet eivät synny vain seuran omasta tahdosta. Ne rakentuvat myös kuntien, koulujen, yksityisten toimijoiden ja alueellisten ratkaisujen varaan. Siksi olosuhteista puhuminen on samalla puhetta kumppanuudesta.

Saavutettavuuden tarina

Yksi dialogien läpi kulkeva kysymys oli se, kenelle seuratoiminta on oikeasti mahdollista. Saavutettavuus ei näyttäytynyt vain esteettömyytenä tai yksittäisenä erityiskysymyksenä, vaan paljon laajempana kokemuksena. Voinko tulla mukaan? Ymmärränkö, miten toimintaan pääsee? Onko minulla varaa? Löydänkö paikan ryhmästä? Tuntuuko tämä toiminta minua varten rakennetulta?

Saavutettavuuden tarinassa seuratoimintaa katsotaan niiden ihmisten näkökulmasta, joiden mukaan tuleminen ei ole itsestään selvää. Este voi olla raha, matka, kieli, viestinnän epäselvyys, toimintakyky, perheen arki, aiemmat kokemukset tai tunne siitä, ettei kuulu joukkoon. Usein kyse ei ole yhdestä suuresta esteestä, vaan monen pienen kynnyksen kasautumisesta.

Tämä tarina on tärkeä, koska ne ihmiset, joille kynnys on liian korkea, eivät aina tule kertomaan siitä. He eivät välttämättä anna palautetta tai osallistu kehittämiskeskusteluihin. He vain jäävät pois. Siksi saavutettavuus edellyttää seuroilta ja muilta toimijoilta herkkyyttä nähdä myös se, mikä ei näy.

Saavutettavuus ei tarkoita, että kaikkien seurojen pitäisi tehdä kaikkea kaikille samalla tavalla. Se tarkoittaa, että seuratoiminnan rakenteita, viestintää ja kohtaamisia tarkastellaan kysyen: kenelle tämä on helppoa, kenelle vaikeaa ja mitä voisimme tehdä, jotta mukaan tulemisen kynnys madaltuisi?

Arjen vastuunkantajien tarina

Seuratoiminnan taustalla on joukko ihmisiä, jotka kannattelevat arkea usein huomaamattomasti. He avaavat ovia, vastaavat viesteihin, huolehtivat ilmoittautumisista, paikkaavat poissaoloja, sovittelevat ristiriitoja, etsivät vuoroja, hakevat avustuksia ja pitävät huolta siitä, että toiminta jatkuu. Heidän työnsä näkyy usein vasta silloin, kun jokin ei toimi.

Dialogeissa tämä arjen vastuunkanto tuli esiin monissa rooleissa. Se saattoi olla valmentajan huolta nuoren jaksamisesta, vanhemman epävarmuutta omasta paikastaan, seuratoimijan painetta saada kaikki pyörimään tai kuntatoimijan pyrkimystä sovittaa yhteen monien seurojen tarpeita. Sama ihminen saattoi kantaa useita näistä rooleista yhtä aikaa.

Tämä tarina on tärkeä siksi, että seuratoiminnan kehittäminen ei voi nojata vain uusien vaatimusten lisäämiseen. Jos arjen vastuunkantajia ei tueta, hyvätkin tavoitteet voivat muuttua lisäkuormaksi.

Yhdenvertaisuus, turvallisuus, saavutettavuus ja laadukas valmennus ovat tärkeitä päämääriä, mutta ne tarvitsevat tuekseen aikaa, osaamista, selkeitä vastuita ja rakenteita.

Tarinat elävät rinnakkain

Seuratoiminnan monet tarinat eivät sulje toisiaan pois. Sama seura voi olla yhtä aikaa kasvuyhteisö, kilpaurheilun polku, vapaaehtoisten talkoopaikka, vanhempien verkosto, kunnan kumppani ja saavutettavuuden näkökulmasta vielä keskeneräinen toimija. Sama ihminen voi kokea seuratoiminnan sekä innostavana että kuormittavana. Sama käytäntö voi tuoda yhdelle ennakoitavuutta ja toiselle ulkopuolisuuden tunnetta.

Tämä rinnakkaisuus on raportin kannalta olennainen havainto. Jos seuratoimintaa tarkastellaan vain yhden tarinan kautta, kokonaisuus kapenee. Jos sitä katsotaan vain urheilijan polkuna, jäävät harrastamisen matalat kynnykset helposti sivuun. Jos sitä katsotaan vain vapaaehtoisuutena, jäävät rakenteelliset vastuut helposti piiloon. Jos sitä katsotaan vain saavutettavuutena, voidaan unohtaa se intohimo, osaaminen ja tavoitteellisuus, joka monia seuroja kantaa.

Kun seuratoimintaa katsotaan arjen kautta, sen merkitys ei ole vain siinä, mitä seura järjestää. Merkitys on siinä, millaisia kokemuksia toiminta ihmisille tuottaa. Kokeeko lapsi olevansa tervetullut? Kokeeko nuori saavansa kasvaa omassa tahdissaan? Kokeeko vanhempi tietävänsä, mitä häneltä odotetaan? Kokeeko vapaaehtoinen työnsä arvostetuksi? Kokeeko uusi harrastaja, että hänellä on lupa tulla mukaan? Kokeeko seura, ettei se ole yksin?

Näiden kysymysten varaan rakentuvat myös seuraavat luvut. Yhdenvertaisuus, tavoitteellinen harrastaminen, olosuhteet, vanhempien rooli ja saavutettavuus eivät ole irrallisia teemoja. Ne ovat näkökulmia samaan arkeen — siihen, miten seuratoiminta kantaa, kenelle se avautuu ja millaista tukea se tarvitsee pysyäkseen elinvoimaisena.

4. Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo seuratoiminnassa

Arjen kohtaamisina, ei vain periaatteina

Yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta puhutaan helposti periaatteina. Seuratoiminnan arjessa ne näkyvät kuitenkin ennen kaikkea tilanteissa: siinä, miten uusi harrastaja otetaan vastaan, miten vanhemmalle vastataan, millä tavalla valmentaja huomaa erilaiset lapset ja nuoret, kenen ääni seuran päätöksenteossa kuuluu ja kuka jää sivummalle ilman, että kukaan sitä välttämättä huomaa.

Dialogeissa yhdenvertaisuus ei näyttäytynyt irrallisena teemana, joka voitaisiin ratkaista yksittäisellä ohjeella tai kirjauksella. Se oli läsnä tavassa, jolla seuratoimintaa tehdään. Keskusteluissa ei puhuttu vain siitä, ovatko ovet periaatteessa auki kaikille, vaan siitä, tuntuuko toiminta ihmisistä aidosti lähestyttävältä ja turvalliselta. Yhdenvertaisuus näyttäytyi kokemuksena: mahdunko minä mukaan, ymmärretäänkö minun tilanteeni, uskallanko kysyä ja koenko, että minulla on lupa olla osa tätä yhteisöä?

Tässä mielessä yhdenvertaisuus on seuratoiminnassa aina enemmän kuin julkilausuttu arvo. Se on arjen kulttuuria. Se syntyy katseista, sanoista, käytännöistä, viestinnästä, ryhmäjaoista, maksuista, tilaratkaisuista ja siitä, miten poikkeaviin tilanteisiin suhtaudutaan. Yksi dialogien tärkeimmistä havainnoista oli, että esteet eivät useinkaan synny tahallisesta poissulkemisesta. Ne syntyvät huomaamatta, kun totutut toimintatavat, kiire ja oletukset alkavat ohjata sitä, kenelle toiminta avautuu helposti ja kenelle ei.

Kun avoimuus ei vielä tarkoita mukaan pääsemistä

Moni seura kokee toimintansa avoimeksi. Ovet ovat auki, mukaan saa tulla, eikä ketään haluta sulkea pois. Dialogeissa tämä hyvä tahto oli selvästi läsnä. Samalla keskusteluissa nousi esiin, että avoimuus ei aina riitä, jos ihminen ei tiedä, miten mukaan pääsee tai kokeeko hän olevansa toiminnan kohderyhmää.

Ulkopuolelle jääminen ei dialogeissa näyttäytynyt useimmiten suurena dramaattisena tapahtumana. Se saattoi olla pieni epävarmuus, joka jäi selvittämättä. Uusi vanhempi ei tiennyt, kenelle voi lähettää viestin. Lapsi ei uskaltanut mennä ryhmään, joka näytti jo valmiiksi tiiviiltä. Perhe ei ymmärtänyt, mitä harrastaminen kokonaisuudessaan maksaa. Vieraskielinen vanhempi ei saanut kiinni viestin olennaisesta sisällöstä. Harrastaja mietti, sopiiko oma toimintakyky tai tausta ryhmään. Yksittäinen asia ei välttämättä sulkenut ovea, mutta useampi pieni epävarmuus yhdessä nosti kynnyksen liian korkeaksi.

Dialogiaineistossa tätä kuvattiin osuvasti: este ei useinkaan ole yksittäinen päätös tai kielto, vaan tunne siitä, että kynnys on liian korkea ylittää yksin. Keskusteluissa tunnistettiin myös, että monet esteet näkyvät vasta silloin, kun joku törmää niihin — tai eivät silloinkaan, jos ihminen vain jää pois antamatta palautetta.

Tämä havainto kääntää yhdenvertaisuustyön katseen seuran arjen pieniin kohtiin. Ei riitä, että seura ajattelee olevansa avoin. On kysyttävä, miltä avoimuus näyttää sellaisen ihmisen silmin, joka ei tunne lajin kieltä, seuran tapoja, ryhmän historiaa tai harrastamisen käytäntöjä. Yhdenvertaisuus alkaa usein siitä, että tehdään näkymätön näkyväksi.

Kohtaaminen ratkaisee enemmän kuin ohje

Dialogeissa toistui ajatus, että ihmisten kokemus seurasta syntyy usein ensimmäisissä kohtaamisissa. Ensimmäinen vastaus viestiin, ensimmäinen harjoituskerta, ensimmäinen keskustelu valmentajan kanssa tai ensimmäinen kokemus katsomon laidalla voi määrittää paljon. Ihminen tekee nopeasti tulkinnan siitä, onko tämä paikka minua varten.

Kohtaaminen voi olla pieni, mutta sen merkitys voi olla suuri. Selkeä vastaus, ystävällinen sävy, tervetulleeksi toivottaminen tai se, että joku huomaa epävarman tulijan, voi madaltaa kynnystä ratkaisevasti. Vastaavasti kiireinen, epäselvä tai sisäpiirimäinen viestintä voi vahvistaa tunnetta siitä, että mukaan pääseminen vaatii jo valmiiksi tietoa ja rohkeutta.

Yhdenvertaisuus ei siis elä vain seuran virallisissa arvoissa tai suunnitelmissa, vaan siinä, miten ihmiset toimivat silloin, kun joku kysyy, epäröi, tarvitsee apua tai tulee ensimmäistä kertaa paikalle. Se näkyy myös siinä, miten seura suhtautuu erilaisiin elämäntilanteisiin. Onko poissaolo ongelma vai keskustelun paikka? Onko maksujärjestelyistä mahdollista puhua? Voiko harrastaja tulla mukaan, vaikka ei vielä osaa? Onko perheelle selvää, mitä heiltä odotetaan?

Tässä kohtaa seuratoiminnan vahvuus ja haaste ovat samassa paikassa. Seurat ovat ihmisten yhteisöjä, ja juuri siksi yksittäisillä ihmisillä on suuri vaikutus. Valmentajan, ohjaajan, joukkueenjohtajan, hallituksen jäsenen tai kokeneen vanhemman tapa kohdata uusi tulija voi joko avata tai sulkea ovea. Kaikkea ei voi ohjeistaa valmiiksi, mutta kohtaamisten merkityksen voi tunnistaa ja tehdä yhteiseksi puheenaiheeksi.

Turvallisuus on kuulumisen ehto

Yhdenvertaisuus ja turvallisuus kytkeytyivät dialogeissa vahvasti toisiinsa. Turvallisuus ei tarkoittanut vain fyysistä turvallisuutta tai häirinnän ehkäisyä, vaikka ne ovat tärkeitä. Se tarkoitti myös kokemusta siitä, että ryhmässä voi olla oma itsensä, tulla kohdelluksi kunnioittavasti ja luottaa siihen, että aikuiset kantavat vastuunsa.

Turvallinen ilmapiiri on erityisen tärkeä lapsille ja nuorille, mutta se koskee myös vanhempia ja vapaaehtoisia. Vanhempi voi kokea epävarmuutta siitä, milloin saa kysyä ja miten oma huoli otetaan vastaan.

Vapaaehtoinen voi miettiä, osaako hän riittävästi tai tuleeko hän arvostetuksi. Valmentaja voi joutua kantamaan vaikeita tilanteita ilman riittävää tukea. Näissä kaikissa turvallisuus on kokemusta siitä, ettei jää yksin.

Tämä on tärkeä sävy. Dialogeissa yhdenvertaisuudesta ei puhuttu seuroja syyttäen, vaan kehittämisen näkökulmasta. Moni asia on jo hyvin. Juuri siksi on mahdollista katsoa myös niitä kohtia, joissa hyvä tahto ei vielä muutu yhdenvertaiseksi kokemukseksi kaikille.

Kenen ääni kuuluu seurassa?

Yhdenvertaisuus ei liity vain siihen, kuka pääsee mukaan harrastamaan. Se liittyy myös siihen, kenen kokemukset vaikuttavat seuran toimintaan. Dialogeissa nousi esiin kysymys siitä, kenen ääni seurassa kuuluu: aktiivisten vanhempien, pitkään mukana olleiden, kilpatoiminnassa mukana olevien, hallituksen, valmentajien vai myös niiden, jotka ovat vasta tulleet mukaan tai eivät vielä tunne käytäntöjä.

Seuratoiminnassa ääni kuuluu usein niille, jotka ovat paikalla, osaavat kysyä ja tuntevat järjestelmän. Tämä on ymmärrettävää, mutta se voi samalla kaventaa kuvaa siitä, mitä seurassa tarvitaan. Hiljaisemmat perheet, uudet tulijat, vähemmän resursoidut vanhemmat, erityistä tukea tarvitsevat harrastajat tai ne, joiden kieli- ja kulttuuritausta poikkeaa enemmistöstä, eivät välttämättä tuo tarpeitaan esiin samalla tavalla.

Dialogeissa tämä ei näyttäytynyt vain edustuksellisuuden kysymyksenä, vaan käytännön seuratoiminnan kysymyksenä. Jos seura kuulee vain aktiivisimpia, se saattaa kehittää toimintaa niiden ehdoilla, joille osallistuminen on jo muutenkin helpointa. Silloin toiminta voi vahingossa vahvistaa samoja kynnyksiä, joita halutaan madaltaa.

Yhdenvertaisuuden näkökulmasta tärkeää onkin kysyä: miten kuullaan myös niitä, jotka eivät tule kokouksiin, eivät vastaa kyselyihin, eivät tunne termejä tai eivät uskalla nostaa huoliaan esiin? Tämä ei tarkoita, että jokaisen seuran pitäisi rakentaa raskaita kuulemisen rakenteita. Se voi tarkoittaa myös arjen pieniä käytäntöjä: kysytään uusilta perheiltä, miten alku sujui; varmistetaan, että palauteväyliä on useampi; tehdään roolit näkyväksi; kerrotaan, keneltä voi kysyä ja mistä saa apua.

Tasa-arvo lajien, sukupuolten ja ryhmien arjessa

Tasa-arvo nousi dialogeissa esiin monella tasolla. Keskusteluissa pohdittiin tyttöjen ja poikien harrastusmahdollisuuksia, lajien välisiä eroja, vähemmistöjen kokemuksia ja sitä, miten olosuhteet, perinteet ja resurssit vaikuttavat osallistumisen mahdollisuuksiin. Tasa-arvo ei siis ollut vain kysymys siitä, kohdellaanko kaikkia samalla tavalla, vaan siitä, tuottavatko toimintaympäristön rakenteet joillekin ryhmille paremmat lähtökohdat kuin toisille.

Osallistujat tunnistivat, että monet erot eivät synny tietoisesta eriarvoistamisesta. Ne voivat olla historian, lajikulttuurin, olosuhteiden tai vakiintuneiden toimintatapojen seurauksia. Jokin laji on perinteisesti houkutellut enemmän poikia, toinen tyttöjä. Jokin tila tai vuoro palvelee paremmin tietynlaista toimintaa. Jokin seura on vuosien aikana rakentanut vahvan polun yhdelle ryhmälle, mutta toisen ryhmän mukaan tuleminen vaatii vielä työtä.

Tässäkin keskustelun sävy oli tärkeä. Tasa-arvosta ei puhuttu vain puutteiden kautta, vaan myös heräämisenä. Useissa puheenvuoroissa tunnistettiin, että viime vuosina on alettu kiinnittää enemmän huomiota siihen, ketkä löytävät toimintaan ja ketkä eivät. Tämä avaa mahdollisuuden kehittämiselle: kun erot havaitaan, niihin voidaan vaikuttaa.

Samalla tasa-arvoa ei voi typistää vain sukupuoleen. Dialogeissa nousi esiin myös laajempi kysymys moninaisuudesta: miten seuratoiminta kohtaa erilaiset perheet, erilaiset toimintakyvyt, erilaiset taloudelliset

tilanteet, erilaiset kulttuuritaustat ja erilaiset tavat olla mukana. Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo limittyvät tässä toisiinsa. Molemmissa on lopulta kyse siitä, millaisilla ehdoilla ihminen pääsee osaksi yhteisöä.

Taloudelliset kynnykset eivät näy kaikille samalla tavalla

Vaikka taloudellinen saavutettavuus käsitellään raportissa myöhemmin omana näkökulmanaan, se nousi jo yhdenvertaisuuskeskusteluissa vahvasti esiin. Harrastusmaksut, varusteet, kilpailumatkat, leirit, lisenssit ja kuljetukset vaikuttavat siihen, kenellä on käytännössä mahdollisuus osallistua. Se, mikä yhdelle perheelle on kohtuullista, voi toiselle olla ratkaiseva este.

Taloudellisissa kysymyksissä yhdenvertaisuus kytkeytyy myös puheeksi ottamisen helppouteen. On eri asia, onko seuralla tukimahdollisuuksia olemassa, kuin tietävätkö perheet niistä ja uskaltavatko he pyytää apua. Jos maksuhuojennuksista tai tukimuodoista puhuminen tuntuu vaikealta, ne eivät välttämättä tavoita niitä, jotka niitä eniten tarvitsisivat.

Dialogeissa taloudelliset kysymykset eivät näyttäytyneet vain numeroina. Ne olivat myös häpeän, epävarmuuden ja ennakoitavuuden kysymyksiä. Perhe voi epäröidä mukaan lähtemistä, jos kokonaiskustannukset eivät ole selviä. Vanhempi voi jättää kysymättä tukea, jos ei tiedä, onko se hyväksyttävää. Lapsi voi jäädä pois, vaikka intoa olisi.

Yhdenvertaisuuden näkökulmasta tämä tarkoittaa, että kustannusten näkyväksi tekeminen on itsessään yhdenvertaisuusteko. Selkeä tieto maksuista, vaihtoehdoista ja mahdollisesta tuesta madaltaa kynnystä. Se ei poista kaikkia taloudellisia esteitä, mutta se vähentää epävarmuutta, joka usein on ensimmäinen este mukaan tulemiselle.

Yhdenvertaisuus tarvitsee rakenteita, ei vain hyvää tahtoa

Dialogeissa oli paljon hyvää tahtoa. Osallistujat eivät kuvanneet seuroja paikkoina, joissa ihmisiä haluttaisiin tietoisesti sulkea ulos. Päinvastoin moni toi esiin halun tehdä toiminnasta avoimempaa, turvallisempaa ja helpommin lähestyttävää. Samalla juuri tämä hyvä tahto teki näkyväksi yhden keskeisen jännitteen: jos yhdenvertaisuus nojaa vain yksittäisten ihmisten herkkyyteen ja jaksamiseen, se jää haavoittuvaksi.

Yhdenvertaisuus tarvitsee rakenteita. Se tarvitsee selkeitä toimintatapoja, näkyviä rooleja, perehdytystä, viestinnän peruspohjia, sovittuja tapoja käsitellä huolia, mahdollisuuksia antaa palautetta ja käytäntöjä, joiden avulla uudet ihmiset pääsevät mukaan. Rakenteet eivät korvaa inhimillistä kohtaamista, mutta ne tukevat sitä. Ne auttavat varmistamaan, ettei yhdenvertaisuus ole vain sen varassa, kuka sattuu vastaamaan viestiin tai kuka huomaa hiljaisen tulijan.

Tämä on erityisen tärkeää seuroissa, joissa toiminta perustuu pitkälti vapaaehtoisuuteen. Kun ihmiset vaihtuvat, kiire kasvaa ja tehtäviä on paljon, hyvätkin käytännöt voivat unohtua, jos niitä ei ole tehty yhteisiksi. Yhdenvertaisuuden vahvistaminen ei siksi tarkoita lisää irrallisia velvoitteita, vaan arjen selkeyttämistä. Kun perusasiat ovat näkyvissä, sekä seuratoimijoiden että osallistujien on helpompi toimia.

Mitä yhdenvertaisuudesta jäi käteen?

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo näyttäytyivät dialogeissa ennen kaikkea kysymyksenä kuulumisesta. Kyse ei ole vain siitä, saako tulla mukaan, vaan siitä, kokeeko ihminen olevansa tervetullut, ymmärretty ja huomioitu. Tämä kokemus syntyy arjessa, usein pienissä hetkissä.

Keskustelujen perusteella Päijät-Hämeen seuratoiminnassa on paljon vahvaa pohjaa yhdenvertaisuudelle. Seuroissa on halua tehdä hyvää, turvallisuuden ja ilmapiirin kokemukset ovat vahvoja, ja monissa yhteisöissä tehdään jo paljon työtä sen eteen, että erilaiset harrastajat löytäisivät paikkansa. Samalla dialogit osoittivat,

että yhdenvertaisuus ei ole valmis tila. Se on jatkuvaa kysymistä, kuuntelemista ja omien käytäntöjen tarkastelua.

5. Tavoitteellinen harrastaminen

Kilpa- ja huippu-urheilun rooli nuoren koko arjessa

Tavoitteellisesta harrastamisesta puhuttaessa keskustelu siirtyy helposti määritelmiin. Missä vaiheessa harrastaminen muuttuu kilpaurheiluksi? Milloin lapsen tai nuoren toiminta on tavoitteellista? Miten erotetaan harrasteryhmä, kilparyhmä ja huippu-urheiluun tähtäävä polku? Dialogeissa nämä rajat eivät näyttäytyneet yksiselitteisinä. Ne näyttäytyivät pikemminkin arjen jatkumona, jossa lapsen ja nuoren motivaatio, taitotaso, elämäntilanne ja tavoitteet muuttuvat ajan myötä.

Keskusteluissa ei noussut tarvetta asettaa harrastamista ja kilpaurheilua vastakkain. Päinvastoin moni osallistuja tunnisti, että sama nuori voi eri vaiheissa tarvita erilaista tukea. Hän voi haluta kokeilla lajia kevyesti, innostua tavoitteellisesta harjoittelusta, kohdata kuormittavan vaiheen, hakea taukoa tai palata myöhemmin mukaan uudella tavalla. Nuoren polku ei ole aina suora nousu kohti kilpailullisempaa toimintaa, eikä sen tarvitse olla.

Tavoitteellinen harrastaminen näyttäytyi dialogeissa ennen kaikkea kysymyksenä siitä, miten seura voi tukea nuoren kasvua kokonaisuutena. Kyse ei ole vain harjoitusmääristä, kilpailutuloksista tai valmennuksen laadusta, vaikka ne ovat tärkeitä. Kyse on myös siitä, miten urheilu asettuu nuoren kouluun, uneen, palautumiseen, ravintoon, ystävyyssuhteisiin, perhe-elämään ja omaan identiteettiin. Aineistossa korostui, että nuorten harrastuspolut eivät ole suoraviivaisia ja että kiinnostus, jaksaminen ja elämäntilanne muuttuvat luonnollisesti kasvun mukana.

Ei vastakkainasettelua, vaan erilaisia tarpeita

Dialogeissa tavoitteellinen harrastaminen ei näyttäytynyt seuratoiminnan erillisalueena, joka koskisi vain pientä joukkoa lahjakkaita nuoria. Se nähtiin osana laajempaa seuratoiminnan tehtävää. Seurojen tulisi tarjota mahdollisuuksia sekä matalan kynnyksen harrastamiseen että tavoitteellisempaan etenemiseen. Nämä eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan parhaimmillaan toisiaan tukevia.

Harrastamisen ilo ja tavoitteellisuus eivät myöskään ole vastakohtia. Nuori voi nauttia lajista juuri siksi, että hän saa kehittyä, harjoitella määrätietoisesti ja tavoitella itselleen merkityksellisiä päämääriä. Toiselle ilo syntyy ryhmästä ja liikkumisesta ilman kilpailullista painetta. Kolmannelle merkityksellistä on mahdollisuus liikkua näiden vaihtoehtojen välillä.

Keskusteluissa nousi esiin ajatus rinnakkaisista poluista. Nuoren olisi voitava liikkua harrastamisen, kehittymisen ja kilpailemisen välillä ilman, että valinta muuttuu leimaksi. Jos nuori keventää harjoittelua, se ei saisi tarkoittaa epäonnistumista. Jos hän haluaa panostaa enemmän, sen pitäisi olla mahdollista ilman, että hänen koko elämänsä kaventuu urheilun ympärille. Tämä joustavuus sai keskusteluissa tukea, mutta samalla tunnistettiin, että käytännössä se vaatii seuroilta enemmän rakenteita, ohjausta ja resursseja kuin nykyisin usein on käytettävissä.

Tämä on seuratoiminnan kannalta keskeinen kysymys. Jos tarjolla on vain yksi polku, se palvelee lopulta vain osaa nuorista. Toiset jäävät liian kevyen tuen varaan, toiset kokevat paineen liian suureksi ja osa putoaa pois, koska oma elämäntilanne ei sovi valmiiseen malliin. Joustavat polut eivät tarkoita tavoitteellisuuden vesittämistä, vaan sen ymmärtämistä, että tavoitteellisuus voi näyttää eri nuorilla erilaiselta.

Nuori ei ole vain urheilija

Tavoitteellista harrastamista koskevissa keskusteluissa toistui ajatus, että nuorta ei voi tarkastella vain urheilijana. Nuori on samaan aikaan koululainen, ystävä, perheenjäsen, kasvava ihminen ja oman identiteettinsä rakentaja. Harjoittelu on vain yksi osa viikkoa, vaikka se olisi nuorelle hyvin tärkeä osa.

Tämä näkökulma nousi esiin erityisesti silloin, kun puhuttiin kuormituksesta. Nuoren arki voi täyttyä harjoituksista, kilpailuista, koulutehtävistä, siirtymistä, sosiaalisista odotuksista ja palautumisen tarpeesta. Yksittäinen harjoitus ei välttämättä ole liikaa, mutta kokonaisuus voi muuttua raskaaksi. Kuormitus ei synny vain lajista, vaan siitä, miten eri asiat kasautuvat saman nuoren elämään.

Dialogeissa puhuttiin arjen peruspalikoista: unesta, ravinnosta, palautumisesta, ajankäytöstä ja siitä, miten nuori oppii tunnistamaan oman jaksamisensa. Nämä eivät ole urheilun ulkopuolisia asioita, vaan tavoitteellisen harjoittelun edellytyksiä. Jos perusasiat eivät kanna, kovakaan harjoittelu ei rakenna kestävää kehitystä.

Tämä havainto haastaa seuroja katsomaan valmennusta laajemmin. Valmennus ei ole vain harjoitusten suunnittelua, vaan myös kykyä hahmottaa nuoren arjen kokonaisuutta. Se ei tarkoita, että seuran pitäisi ottaa vastuulleen koko nuoren elämä. Se tarkoittaa, että valmentajien, vanhempien, koulun ja muiden tukitoimijoiden on tunnistettava, ettei kukaan näe kokonaisuutta yksin.

Kuormitus ei aina näy ajoissa

Yksi tavoitteellista harrastamista koskevien dialogien keskeisistä huolista liittyi siihen, että nuoren kuormitus ei aina tule näkyviin ajoissa. Nuori voi olla motivoitunut, sitoutunut ja haluta tehdä parhaansa, vaikka kokonaisuus alkaisi olla liikaa. Hän ei välttämättä halua tuottaa pettymystä valmentajalle, vanhemmille, joukkueelle tai itselleen. Siksi jaksamisen rajat voivat tulla vastaan vasta silloin, kun oireet ovat jo selviä.

Kuormituksesta puhuminen vaatii turvallista kulttuuria. Nuoren pitäisi voida sanoa, jos väsyttää, jos harjoittelu tuntuu liialta tai jos muu elämä painaa päälle. Samalla aikuisilla pitäisi olla kykyä kuulla tämä ilman, että sitä tulkitaan heti motivaation puutteeksi. Tavoitteellinen toiminta tarvitsee vaatimustasoa, mutta se tarvitsee myös herkkyyttä erottaa kehittävä haaste kohtuuttomasta kuormasta.

Dialogeissa syntyi ymmärrys siitä, että nuorten ääni jää helposti muiden puheenvuorojen alle. Päätöksiä tehdään hyvää tarkoittaen, mutta nuoren oma kokemus ilosta, paineesta tai väsymyksestä ei aina nouse esiin ajoissa. Aineistossa kuvattiin tärkeänä, että nuorten arkea tarkastellaan kokonaisuutena eikä vain harrastuksen näkökulmasta.

Tämä ei ole vain valmennuksen kysymys. Se liittyy koko seurakulttuuriin. Millaisista asioista harjoituksissa saa puhua? Onko palautumisesta yhtä luontevaa keskustella kuin suorituksista? Osaavatko vanhemmat tunnistaa, milloin kannustaminen muuttuu painostukseksi? Onko valmentajilla tukea vaikeisiin tilanteisiin? Onko seuralla tapoja puuttua tilanteisiin ennen kuin nuori väsyy?

Valmentaja nuoren arjen tulkitsijana

Valmentajalla on tavoitteellisessa harrastamisessa erityinen rooli. Hän voi olla nuorelle tärkeä aikuinen, joka näkee kehityksen, antaa palautetta, asettaa rajoja, innostaa ja auttaa kulkemaan eteenpäin. Samalla valmentajan rooli on vaativa. Hänen odotetaan kehittävän urheilijaa, huomioivan ryhmän, viestivän vanhemmille, ymmärtävän kuormitusta ja toimivan osana laajempaa seurayhteisöä.

Dialogeissa valmentaja ei näyttäytynyt vain lajiosaajana, vaan arjen tulkitsijana. Valmentajan pitää nähdä, milloin nuori tarvitsee lisää haastetta ja milloin tukea. Milloin motivaatio kantaa ja milloin paine alkaa kasvaa liian suureksi. Milloin tavoitteellisuus vahvistaa nuorta ja milloin se kaventaa hänen elämäänsä.

Tämä on paljon pyydetty etenkin silloin, kun valmennusta tehdään vapaaehtoispohjalta tai pienillä resursseilla. Siksi tavoitteellisen harrastamisen kehittäminen ei voi tarkoittaa vain vaatimusten lisäämistä valmentajille. Se tarvitsee valmentajien tukemista: koulutusta, keskusteluyhteyttä, selkeitä toimintatapoja ja mahdollisuutta jakaa vastuuta.

Hyvä valmennuskulttuuri ei synny vain yksittäisen valmentajan osaamisesta. Se syntyy seuran tavasta puhua urheilusta, lapsista ja nuorista. Arvostetaanko seurassa vain tuloksia vai myös oppimista, pitkäjänteisyyttä ja hyvinvointia? Onko tavoitteellisuus määritelty niin, että se sopii eri-ikäisten ja eri tilanteissa olevien nuorten arkeen? Onko valmentajalla lupa olla muutakin kuin tuloksen tekijä?

Vanhemmat tavoitteellisuuden rinnalla

Tavoitteellinen harrastaminen kytkeytyy väistämättä vanhempiin. Vanhemmat mahdollistavat harrastamista ajalla, rahalla, kuljetuksilla, kannustuksella ja arjen järjestämisellä. He ovat usein nuoren tärkein tukiverkko. Samalla tavoitteellisuus voi lisätä vanhempien odotuksia, huolia ja epävarmuutta.

Vanhemmalle voi olla vaikea tietää, milloin lasta kannattaa kannustaa jatkamaan ja milloin auttaa keventämään. Milloin harjoitusmäärä on sopiva? Milloin nuoren väsymys on normaalia ja milloin merkki liiasta kuormasta? Miten puhua tavoitteista niin, että ne tukevat lasta eivätkä muutu paineeksi? Näihin kysymyksiin ei ole yksinkertaisia vastauksia.

Dialogeissa vanhempien rooli nousi esiin myös tavoitteellisen harrastamisen taustalla. Vanhempi ei ole vain maksaja tai kuljettaja, vaan osa nuoren urheilun kokonaisuutta. Jos vanhemmilla ei ole riittävästi tietoa seuran linjauksista, harjoittelun tavoitteista tai nuoren polun vaihtoehdoista, epävarmuus voi kasvaa. Epävarmuus puolestaan voi näkyä kysymyksinä, huolena, vaatimuksina tai vetäytymisenä.

- Tavoitteellinen harrastaminen tarvitsee siksi selkeää vuorovaikutusta seuran, valmentajien ja vanhempien välillä. Vanhempien ei tarvitse johtaa valmennusta, mutta heidän pitää ymmärtää, mitä ollaan tekemässä ja miksi. Kun roolit ovat selkeät, luottamus vahvistuu. Kun roolit jäävät epäselviksi, tavoitteellisuus alkaa helposti tuottaa jännitteitä.

Seura ei aina voi tarjota kaikkea yksin

Tavoitteellinen harrastaminen nosti dialogeissa esiin myös seurojen välisen ja alueellisen yhteistyön tarpeen. Kaikilla seuroilla ei ole mahdollisuutta tarjota kaikkea: riittäviä harjoitusryhmiä, osaavaa erikoisvalmennusta, saman tasoisia harjoituskavereita, urheilijan arjen tukipalveluja tai polkua kohti korkeampaa kilpailutasoa. Tämä ei ole yksittäisen seuran epäonnistuminen, vaan seurausta lajien, ikäluokkien, resurssien ja alueen rakenteista.

Keskusteluissa tunnistettiin tilanteita, joissa nuoren kehityksen kannalta paras ratkaisu voi olla yhteistyö toisen seuran, akatemian, koulun tai muun toimijan kanssa. Joskus seura tukee nuorta parhaiten auttamalla häntä eteenpäin ympäristöön, jossa kehittyminen on mahdollista. Tämä vaatii seuratoiminnalta kypsyyttä: nuoren etu ei aina ole sama asia kuin oman seuran jäsenmäärän tai kilpailullisen aseman säilyttäminen.

Yhteistyö voi tarkoittaa yhteisharjoituksia, yhteisvalmennusta, lajien välistä tukea, koulun ja seuran parempaa yhteyttä tai alueellisia polkuja. Tärkeää on, että nuori ei joudu itse kokoamaan palasia hajanaisesta järjestelmästä. Jos tavoitteellista urheilua halutaan tukea kestävästi, alueellisten toimijoiden on nähtävä nuoren arki yhteisenä kokonaisuutena.

Tämä koskee myös niitä nuoria, jotka eivät tähtää huipulle. Yhteistyö voi tarjota vaihtoehtoja silloin, kun oma seura ei pysty järjestämään sopivaa ryhmää tai kun nuori haluaa jatkaa harrastamista kevyemmin. Tavoitteellisuuden rinnalla tarvitaan jatkuvuutta: mahdollisuuksia pysyä mukana, vaikka polku muuttuisi.

Harrastamisen ilo tavoitteellisuuden perustana

Dialogeissa tavoitteellisuudesta puhuttiin vakavasti, mutta sen taustalla kulki jatkuvasti kysymys ilosta. Mikä saa nuoren jatkamaan? Mikä saa hänet tulemaan harjoituksiin myös vaikeina päivinä? Mikä tekee urheilusta merkityksellistä, vaikka tulokset vaihtelevat?

Harrastamisen iloa ei tule ymmärtää keveytenä tai tavoitteellisuuden vastakohtana. Ilo voi syntyä kehittymisestä, ponnistelusta, ryhmään kuulumisesta, itsensä ylittämisestä tai siitä, että joku aikuinen uskoo nuoreen. Ilman iloa tavoitteellisuus kuitenkin muuttuu helposti ulkoiseksi suorittamiseksi.

Seurojen kannalta tämä on tärkeä muistutus. Tavoitteellinen harrastaminen tarvitsee vaatimustasoa, mutta sen pitää säilyttää yhteys merkitykseen. Nuoren pitää ymmärtää, miksi hän harjoittelee, mitä hän tavoittelee ja millä ehdoilla se tapahtuu. Jos tavoitteet ovat vain aikuisten asettamia, nuoren oma suhde urheiluun voi jäädä hauraaksi.

Harrastamisen ilo on myös suojaava tekijä. Se auttaa kestämään pettymyksiä, loukkaantumisia ja vaiheita, joissa kehitys ei etene. Se rakentaa suhdetta liikuntaan ja urheiluun, joka voi kantaa pitkälle myös silloin, jos kilpaurheilijan polku ei jatku.

Tavoitteellisuus tarvitsee kestäviä rakenteita

Tavoitteellinen harrastaminen ei voi nojata vain yksittäisten valmentajien osaamiseen tai yksittäisten perheiden kykyyn järjestää arkea. Se tarvitsee rakenteita. Tarvitaan selkeitä polkuja, mutta myös mahdollisuuksia poiketa niiltä. Tarvitaan valmennuslinjauksia, mutta myös yksilöllistä harkintaa. Tarvitaan yhteistyötä koulun, seurojen, kuntien ja tukipalveluiden välillä. Tarvitaan tapoja seurata nuoren kuormitusta ja hyvinvointia ilman, että kaikesta tulee raskasta hallintoa.

Rakenteiden merkitys korostuu erityisesti murrosvaiheissa: alakoulusta yläkouluun, harrastamisesta kilpatoimintaan, seurasta toiseen, loukkaantumisen jälkeen, motivaation muuttuessa tai silloin, kun nuoren arki muuten kuormittuu. Juuri näissä kohdissa nuori tarvitsee usein eniten tukea, mutta järjestelmä voi olla hänelle vaikeimmin hahmotettava.

Dialogeissa tuli esiin, että nuorten harrastuspolut eivät kulje suoraviivaisesti, vaikka rakenteet usein olettavat niin. Nuori voi tarvita välillä enemmän tukea, välillä enemmän vapautta. Hän voi olla tavoitteellinen ilman, että hän mahtuu valmiiseen kilpapolun muottiin. Hän voi haluta jatkaa lajia, vaikka ei tavoittelisi huippua. Näiden vaihtoehtojen tunnistaminen on keskeistä, jos seuratoiminta haluaa pitää nuoret mukana heidän omilla ehdoillaan.

Kestävät rakenteet eivät tarkoita jäykkyyttä. Päinvastoin parhaat rakenteet mahdollistavat joustavuuden. Ne tekevät näkyväksi, mitä vaihtoehtoja nuorella on, keneltä voi kysyä, miten polkua voi muuttaa ja miten tukea saa ennen kuin tilanne kriisiytyy.

Mitä tavoitteellisesta harrastamisesta jäi käteen?

Tavoitteellista harrastamista koskevissa dialogeissa kirkastui, että kilpa- ja huippu-urheilun roolia seuratoiminnassa ei voi ymmärtää vain urheilullisten tavoitteiden kautta. Se on kysymys nuoren koko arjesta, seurakulttuurista, valmennuksen vastuusta, vanhempien tuesta ja alueellisesta yhteistyöstä.

Tavoitteellinen harrastaminen on arvokas osa seuratoimintaa. Se antaa nuorille mahdollisuuden kasvaa, ponnistella, unelmoida ja tavoitella itselleen merkityksellisiä päämääriä. Samalla se vaatii erityistä huomiota siihen, ettei tavoitteellisuus kavennu suorittamiseksi tai sulje ulos niitä, joiden polku kulkee eri tahtiin.

Dialogien perusteella seuratoiminnan tehtävä ei ole valita harrastamisen ja kilpaurheilun välillä. Tehtävä on rakentaa sellaisia polkuja, joissa nuori voi löytää oman tapansa olla mukana, kehittyä ja kasvaa. Joillekin se tarkoittaa kevyempää harrastamista, toisille tavoitteellista kilpaurheilua, kolmansille liikettä näiden välillä.

6. Olosuhteet seuratoiminnassa

Mistä olosuhteissa oikeastaan on kyse? Olosuhteissa ei ole kyse vain saleista ja vuoroista, vaan siitä, kokevatko seurat, perheet ja harrastajat toimintaympäristön reiluksi, toimivaksi ja arkeen sopivaksi.

Tiloista kokemuksiin reiluudesta ja mahdollisuuksista

Olosuhteista puhuttaessa keskustelu alkaa usein tiloista: saleista, kentistä, halleista, radoista, koulujen liikuntasaleista, yksityisistä tiloista ja vuoroista. Seuratoiminnan arjessa olosuhteet eivät kuitenkaan ole vain paikkoja, joissa toimintaa järjestetään. Ne määrittävät, millaista toimintaa voidaan järjestää, kenelle, mihin aikaan, millä hinnalla ja millaisella ennakoitavuudella.

Dialogeissa olosuhteet näyttäytyivät seuratoiminnan välttämättömänä perustana. Ilman tiloja ei ole harjoituksia, ryhmiä, kokeiluja, matalan kynnyksen toimintaa, kilpailutoimintaa tai tavoitteellista urheilua. Samalla keskustelut osoittivat, että olosuhteista puhuminen ei ole vain teknistä puhetta neliöistä ja aikatauluista. Se on puhetta oikeudenmukaisuudesta, saavutettavuudesta, kustannuksista ja siitä, millaisilla ehdoilla eri seurat voivat toimia ja kehittyä.

Lahden ja Päijät-Hämeen seuradialogeissa olosuhdeteema nousi esiin useissa yhteyksissä. Keskusteluissa käsiteltiin kunnan liikuntatilojen käyttöä, koulujen liikuntasaleja, yksityisiä liikuntatiloja, vuorojakoa, käyttöasteita ja seurojen välistä asemaa. Olosuhteet nähtiin monin paikoin riittävinä tai laadukkaina, mutta niiden käytännön järjestelyissä tunnistettiin kitkaa: varauskäytäntöjä, kustannuspaineita, epäselviä pelisääntöjä ja eroja siinä, miten helposti eri toimijat pääsevät tiloihin kiinni.

Olosuhteet ovat mahdollistaja, mutta eivät jakaudu aina neutraalisti

Monessa puheenvuorossa tunnistettiin, että Päijät-Hämeessä on paljon toimivia liikuntapaikkoja. Seuroilla on käytössään halleja, kenttiä, koulujen saleja, ulkoliikuntapaikkoja ja yksityisiä tiloja. Moni osallistuja arvosti olemassa olevaa olosuhdepohjaa ja sitä, että toimintaa ylipäätään voidaan järjestää monipuolisesti.

Samalla dialogeissa kävi selväksi, että tilojen olemassaolo ei vielä tarkoita yhdenvertaisia mahdollisuuksia. Ratkaisevaa on, miten tiloihin pääsee, millä ehdoilla, mihin aikaan ja millaisilla kustannuksilla. Sama olosuhde voi olla yhdelle seuralle toiminnan selkäranka ja toiselle lähes saavuttamaton mahdollisuus.

Olosuhteet eivät siis jakaudu seuratoiminnan arjessa neutraalisti. Niihin vaikuttavat laji, seuran koko, historia, tunnettuus, vuorojen periytyminen, harrastajien ikä, maksukyky, sijainti ja joskus myös se, kuinka hyvin seura tuntee järjestelmän. Vakiintuneelle seuralle olemassa oleva vuoro voi olla välttämätön jatkuvuuden ehto. Uudelle tai pienelle seuralle sama järjestelmä voi näyttäytyä suljettuna rakenteena, johon on vaikea päästä sisään.

Tämä ei tarkoita, että kukaan toimisi tietoisesti väärin. Se tarkoittaa, että olosuhteiden jakaminen on aina myös arvovalinta. Kun aikaa, tilaa ja resursseja on rajallisesti, jokainen vuorojako, varauskäytäntö ja kustannusratkaisu vaikuttaa siihen, millainen seuratoiminta alueella on mahdollista.

Ennakoitavuus ja uusiutumiskyky ovat jännitteessä

Yksi olosuhdedialogien keskeisistä jännitteistä liittyi jatkuvuuden ja uusiutumisen väliseen suhteeseen. Vakiintuneet vuorot tuovat seuroille ennakoitavuutta. Kun seura tietää, missä ja milloin ryhmät harjoittelevat, se voi suunnitella toimintaa, rekrytoida ohjaajia, viestiä perheille ja rakentaa pitkäjänteistä toimintaa. Erityisesti lasten ja nuorten harrastustoiminnassa ennakoitavuus on tärkeää myös perheiden arjen kannalta.

Samalla pitkään jatkuneet käytännöt voivat tehdä uusien toimijoiden mukaan pääsemisestä vaikeaa. Dialogeissa kuvattiin tilanteita, joissa pienempi tai uudempi seura koki jäävänsä isompien ja vakiintuneempien toimijoiden varjoon. Jos vuorot näyttävät siirtyvän vuodesta toiseen samoille toimijoille, syntyy helposti kokemus siitä, että järjestelmä ei ole avoin tai että mukaan pääseminen edellyttää henkilökohtaisia suhteita, neuvottelutaitoa tai pitkää historiaa.

Tässä ei ole kyse vain tilojen jakamisesta, vaan reiluuden kokemuksesta. Vaikka jakoperusteet olisivat hallinnollisesti perusteltuja, ne voivat näyttäytyä epäselvinä niille, jotka eivät tunne järjestelmää. Jos periaatteita ei avata riittävästi, syntyy epäilyjä suosimisesta, pärstäkertoimesta tai siitä, että “näin on aina tehty” painaa enemmän kuin nykyiset tarpeet.

Olosuhteiden kehittämisessä tarvitaan siksi samanaikaisesti kahta asiaa: ennakoitavuutta niille, joiden toiminta tarvitsee jatkuvuutta, ja aitoja mahdollisuuksia uusille, pienille tai kasvaville toimijoille. Jos vain toinen toteutuu, kokonaisuus vääristyy. Ilman ennakoitavuutta seuratoiminta muuttuu epävarmaksi. Ilman uusiutumiskykyä se sulkeutuu.

Koulujen tilat ovat lähellä arkea, mutta pelisäännöt vaihtelevat

Koulujen liikuntatilat nousivat dialogeissa tärkeänä matalan kynnyksen seuratoiminnan mahdollistajana. Koulujen salit ovat usein lähellä lapsia ja perheitä. Ne voivat vähentää kuljetustarvetta, tukea kaupunginosakohtaista toimintaa ja mahdollistaa sen, että lapsi pääsee harrastukseen ilman pitkää automatkaa tai vanhemman jatkuvaa kuljettamista.

Kouluympäristöissä on kuitenkin myös erityisiä haasteita. Tilojen käyttöön vaikuttavat koulun omat aikataulut, rehtorien päätökset, turvallisuuskysymykset, välineiden käyttö, siisteys, lukitukset ja koulun sekä seuran välinen luottamus. Dialogeissa nousi esiin kokemus siitä, että koulujen tiloissa pelisäännöt voivat vaihdella ja että käytännöt eivät aina ole riittävän läpinäkyviä tai ennakoitavia.

Seurojen näkökulmasta hankalaksi voi muodostua se, että tila on olemassa, mutta sen käyttö ei ole joustavaa. Iltavuoro voi alkaa liian myöhään pienille lapsille. Koulupäivän jälkeinen aika voi olla epäselvästi käytettävissä. Välineiden käyttöön liittyy rajoituksia. Tieto muutoksista ei aina kulje ajoissa. Korjauspyynnöt voivat edetä hitaasti. Yhteistyö riippuu paljon siitä, millainen suhde seuran ja koulun välille on muodostunut.

Koulujen tiloissa olosuhdekysymys laajenee näin yhteistyön kysymykseksi. Kyse ei ole vain siitä, voiko salia varata, vaan siitä, nähdäänkö seura koulun arjen kumppanina vai ulkopuolisena käyttäjänä. Kun seura nähdään kumppanina, tilojen käyttö voi tukea lasten ja nuorten liikkumista arjen keskellä. Kun seura nähdään lähinnä riskinä, häiriönä tai lisätyönä, mahdollisuudet kapenevat.

Kunnan tilat ja vuorojako tarvitsevat luottamusta

Kunnan liikuntatilat muodostavat monelle seuralle toiminnan rungon. Siksi vuorojakoihin, varauskäytäntöihin ja tilojen käyttöperiaatteisiin liittyy paljon odotuksia. Dialogeissa kunnan rooli nähtiin tärkeänä mahdollistajana, mutta samalla osallistujat toivoivat lisää läpinäkyvyyttä ja yhteistä ymmärrystä siitä, millä perusteilla tiloja jaetaan.

Luottamus vuorojakoon syntyy silloin, kun seurat ymmärtävät periaatteet, kokevat ne reiluiksi ja näkevät, että niitä sovelletaan johdonmukaisesti. Jos perusteet jäävät epäselviksi, yksittäiset ratkaisut alkavat helposti saada suuremman merkityksen. Miksi toinen seura sai paremman vuoron? Miksi vanha vuoro jatkuu? Miksi uusi toimija ei pääse mukaan? Miksi aikuistoiminta väistyy tai junioritoiminta asetetaan etusijalle? Nämä kysymykset ovat ymmärrettäviä, jos kokonaiskuvaa ei avata.

Keskusteluissa tunnistettiin myös, että tilojen jakaminen ei ole helppoa. Tarpeet ovat erilaisia ja usein keskenään ristiriitaisia. Eri lajit tarvitsevat erilaisia tiloja. Lasten ja nuorten toiminta tarvitsee tiettyjä kellonaikoja. Kilpatoiminta edellyttää laadukkaita ja säännöllisiä olosuhteita. Harrastetoiminta taas hyötyy matalan kynnyksen sijainneista ja joustavista mahdollisuuksista. Kaikkia tarpeita ei voida täyttää täydellisesti.

Siksi olosuhteiden hallinnassa korostuu viestintä. Jos kaikkia ei voida aina palvella parhaalla mahdollisella tavalla, on entistä tärkeämpää kertoa, miksi ratkaisut tehdään niin kuin ne tehdään. Läpinäkyvyys ei poista niukkuutta, mutta se voi vähentää epäluottamusta.

Yksityiset tilat täydentävät kokonaisuutta, mutta kustannukset kasaantuvat

Kaikki seuratoiminta ei mahdu tai sovellu kunnan tiloihin. Moni laji tarvitsee erityistiloja, varusteita, turvallisuusratkaisuja tai pysyviä rakenteita, joita julkiset liikuntapaikat eivät tarjoa. Siksi yksityiset tilat ovat monille seuroille välttämätön osa olosuhdeverkostoa.

Dialogeissa yksityiset tilat näyttäytyivät sekä mahdollisuutena että riskinä. Ne voivat mahdollistaa toimintaa, jota muuten ei olisi tarjolla. Ne voivat tarjota lajille sopivat puitteet, joustavuutta, varastointimahdollisuuksia tai kehittämisen tilaa. Samalla niiden kustannukset voivat olla seuroille huomattavia ja vaikeasti ennakoitavia.

Yksityisissä tiloissa toimivat seurat joutuvat usein kantamaan kustannuksia, jotka eivät jakaudu samalla tavalla kuin kunnan tiloja käyttävillä seuroilla. Vuokrat, ylläpito, välineet, turvallisuusvaatimukset, remontit ja erikoisvarusteet voivat nostaa toiminnan hintaa. Tämä vaikuttaa suoraan harrastusmaksuihin ja sitä kautta saavutettavuuteen.

Dialogeissa kuvattiin konkreettisesti, miten yksityiset olosuhteet voivat samanaikaisesti mahdollistaa laadukasta toimintaa ja kuormittaa seuraa taloudellisesti. Esimerkiksi erityisryhmille tai lajikohtaisiin tarpeisiin soveltuvat tilat ja välineet voivat olla kalliita, ja seura voi joutua ratkaisemaan kustannuspaineita pitkälti omin voimin.

Tämä nostaa esiin laajemman kysymyksen: jos yksityiset tilat täydentävät alueen liikuntaolosuhteita ja mahdollistavat seurojen toimintaa, millainen vastuu niiden tukemisessa kuuluu kunnalle, seuralle, harrastajille ja muille kumppaneille? Dialogit eivät ratkaisseet tätä kysymystä, mutta tekivät näkyväksi, että olosuhteiden kokonaisuus ei rajoitu julkisiin tiloihin.

Olosuhteet vaikuttavat saavutettavuuteen

Olosuhteet ja saavutettavuus kietoutuivat dialogeissa tiiviisti yhteen. Tila voi olla olemassa, mutta silti monelle vaikeasti saavutettava. Etäisyys, aikataulu, kulkuyhteydet, kustannukset, esteettömyys, tilan ilmapiiri ja ryhmän käytännöt vaikuttavat siihen, kuka voi todellisuudessa osallistua.

Lähiliikuntapaikat ja koulujen salit nähtiin tärkeinä erityisesti lasten ja nuorten matalan kynnyksen osallistumisen kannalta. Kun harrastus on lähellä arkea, osallistuminen ei vaadi yhtä paljon kuljetuksia, aikaa tai perheen resursseja. Tämä korostuu perheissä, joissa ei ole autoa, joissa vanhemmilla on vuorotyötä tai joissa useamman lapsen harrastukset kuormittavat arkea.

Saavutettavuuden näkökulmasta myös ajankohdalla on väliä. Pienten lasten harjoitukset myöhään illalla voivat olla käytännössä huono ratkaisu, vaikka vuoro olisi sinänsä tarjolla. Erityistä tukea tarvitsevalle harrastajalle tila voi olla fyysisesti tai aistikuormituksen näkökulmasta vaikea. Uudelle harrastajalle tila voi tuntua suljetulta, jos siellä toimivat vain jo valmiiksi tutut ryhmät.

Olosuhteet eivät siis ole vain infrastruktuuria. Ne ovat osa osallistumisen kokemusta. Kysymys ei ole vain "onko tila käytettävissä", vaan "kenelle tämä tila tekee osallistumisen mahdolliseksi".

Olosuhteet vaikuttavat myös seurojen kehittämiseen

Olosuhteilla on suora yhteys seurojen mahdollisuuteen kasvaa, uudistua ja kehittää toimintaa. Jos seura ei saa sopivia vuoroja, se ei voi perustaa uusia ryhmiä. Jos tila on liian pieni, liian kallis tai väärään aikaan käytettävissä, toiminta jää rajalliseksi. Jos vuoroista ei ole ennakoitavuutta, ohjaajien rekrytointi ja perheille viestiminen vaikeutuvat. Jos yksityisen tilan kustannukset nousevat, seura voi joutua korottamaan maksuja tai rajaamaan toimintaa.

Tämä näkyi erityisesti pienissä, uusissa tai kasvavissa seuroissa. Niille olosuhde ei ole vain toiminnan tausta, vaan kehittämisen ehto. Jos tilaa ei löydy, toiminta ei pääse alkamaan. Jos vuoro on jatkuvasti epävarma, toiminta ei vakiinnu. Jos kustannus on liian korkea, harrastajamäärä jää pieneksi.

Vakiintuneille seuroille olosuhteet merkitsevät puolestaan jatkuvuutta ja laatua. Pitkään toimineella seuralla voi olla laajoja ryhmiä, ohjaajarakenteita ja kilpailutoimintaa, jotka tarvitsevat säännöllisiä ja laadukkaita olosuhteita. Jos niitä muutetaan äkillisesti, vaikutukset voivat olla suuria.

Olosuhteiden kehittämisessä ei siksi ole kyse vain yhden ryhmän tarpeiden huomioimisesta. Tarvitaan kokonaiskuvaa siitä, miten eri seurat, lajit ja ikäryhmät käyttävät tiloja ja millaisia vaikutuksia ratkaisuilla on alueen liikunta- ja seuratoimintaan. Tämä edellyttää tietoa, vuoropuhelua ja yhteisiä periaatteita.

Seurojen ja kuntien kumppanuus ratkaisee paljon

Olosuhteista puhuttaessa kunnan ja seurojen välinen suhde nousee väistämättä keskiöön. Kunta omistaa, ylläpitää ja jakaa monia keskeisiä tiloja. Seurat puolestaan tuottavat toimintaa, joka aktivoi lapsia, nuoria ja aikuisia liikkumaan. Molemmat tarvitsevat toisiaan.

Dialogeissa oli nähtävissä, että olosuhdekysymykset herättävät helposti jännitteitä, mutta samalla niissä on myös vahva kumppanuuden mahdollisuus. Seuroilla on arjen tietoa siitä, miten tilat toimivat käytännössä, missä pullonkaulat ovat ja millaisia tarpeita eri ryhmillä on. Kunnalla taas on kokonaisvastuu tiloista, resursseista, turvallisuudesta, yhdenvertaisesta kohtelusta ja pitkän aikavälin suunnittelusta.

Kumppanuus vahvistuu, kun nämä näkökulmat tuodaan samaan pöytään ennen kuin ongelmat kärjistyvät. Olosuhdedialogit olivat tässä mielessä tärkeä tila: ne eivät ratkaisseet yksittäisiä vuorokysymyksiä, mutta ne auttoivat sanoittamaan, millaisia kokemuksia ja jännitteitä tilojen käyttöön liittyy.

Kumppanuus edellyttää myös sitä, että seurat nähdään osana laajempaa hyvinvointityötä, eivät vain tilojen käyttäjinä. Kun seura järjestää toimintaa, se ei vain kuluta tilaa. Se tuottaa yhteisöllisyyttä, lasten ja nuorten liikkumista, hyvinvointia ja osallisuutta. Tämä näkökulma ei poista käytännön rajoitteita, mutta se muuttaa tapaa, jolla tilojen käytöstä keskustellaan.

Olosuhteiden kehittäminen ei ole vain investointikysymys

Olosuhteista puhuttaessa katse kääntyy helposti uusiin rakennuksiin, remontteihin ja investointeihin. Niitäkin tarvitaan. Dialogeissa kuitenkin korostui, että moni olosuhteisiin liittyvä kehittämistarve ei välttämättä vaadi ensimmäiseksi uutta tilaa, vaan selkeämpiä käytäntöjä, parempaa viestintää ja yhteistyön vahvistamista.

Tilojen käyttöastetta voidaan tarkastella. Varausjärjestelmiä voidaan selkeyttää. Vuorojen jakoperusteita voidaan avata. Koulujen ja seurojen välistä yhteistyötä voidaan yhtenäistää. Yksityisten tilojen roolia voidaan arvioida osana kokonaisuutta. Tietoa tilojen käytöstä ja tarpeista voidaan hyödyntää paremmin. Pienilläkin muutoksilla voi olla suuri vaikutus siihen, kokevatko seurat järjestelmän toimivaksi ja reiluksi.

Tämä ei tarkoita, että rakenteelliset tai taloudelliset kysymykset katoaisivat. Päinvastoin. Mutta ennen kuin voidaan päättää, mitä rakennetaan tai mihin investoidaan, tarvitaan yhteinen ymmärrys siitä, mikä nykyisessä järjestelmässä toimii ja mikä ei. Dialogit auttavat juuri tässä: ne tekevät näkyväksi arjen kitkaa, joka ei välttämättä näy pelkissä käyttöasteissa tai varauskalentereissa.

Mitä olosuhteista jäi käteen?

Olosuhdedialogien perusteella voidaan sanoa, että Päijät-Hämeen seuratoiminnan olosuhteissa on paljon vahvuuksia. Alueella on monipuolisia liikuntapaikkoja, aktiivisia seuroja ja halua kehittää tilojen käyttöä. Samalla olosuhteet ovat yksi seuratoiminnan keskeisistä jännitealueista, koska ne koskettavat niin monia arjen peruskysymyksiä: aikaa, rahaa, reiluutta, saavutettavuutta ja toiminnan jatkuvuutta.

Olosuhteet eivät ole seuratoiminnan ulkopuolinen tekninen asia. Ne ovat osa sitä, kenelle toiminta avautuu ja millaiseksi seuratoiminta voi kehittyä. Tila, vuoro ja kustannus eivät ole vain hallinnollisia yksiköitä, vaan ne vaikuttavat lasten, nuorten, perheiden, valmentajien ja seurojen arkeen.

7. Vanhempien rooli seuratoiminnassa

Vanhempien roolissa tiivistyy seuratoiminnan arki: he mahdollistavat, kysyvät, kannustavat, kuljettavat, kustantavat, järjestävät ja joskus myös väsyvät. Siksi heidän rooliaan ei voi jättää vain oletusten varaan.

Mahdollistajina, kuormittuvina ja odotusten ristipaineessa

Vanhemmat ovat seuratoiminnan arjessa läsnä monella tavalla. He kuljettavat lapsia harjoituksiin, maksavat harrastusmaksuja, vastaavat viesteihin, osallistuvat talkoisiin, pesevät peliasuja, kannustavat katsomossa, järjestävät varainhankintaa, toimivat joukkueenjohtajina, huoltajina, ryhmänvetäjinä ja joskus myös valmentajina tai seurojen hallinnossa. Monen lapsen ja nuoren harrastus olisi käytännössä mahdoton ilman vanhempien tukea.

Dialogeissa vanhempien rooli näyttäytyi yhtä aikaa välttämättömänä ja vaativana. Vanhemmat eivät olleet vain lasten harrastamisen taustalla olevia aikuisia, vaan keskeinen osa seuratoiminnan toimivuutta. He mahdollistavat arkea, mutta ovat itsekin osa sitä. Heillä on odotuksia seuralle, mutta seura asettaa myös odotuksia heille. He haluavat tukea lastaan, mutta eivät aina tiedä, mikä on oikea tapa olla mukana.

Vanhempien roolia ei voi siksi kuvata vain voimavarana tai haasteena. Se on molempia. Parhaimmillaan vanhemmat luovat ympärilleen yhteisöllisyyttä, kantavat käytännön vastuuta ja rakentavat lapsille turvallista harrastusympäristöä. Vaikeimmillaan rooli muuttuu epäselväksi, kuormittavaksi tai ristiriitaiseksi — sekä vanhemmille itselleen että seuroille.

Dialogeissa tunnistettiin, että vanhemmat eivät ole yhtenäinen joukko. Toisilla on aikaa, osaamista, verkostoja ja voimavaroja olla aktiivisesti mukana. Toisilla arki on niin kuormittavaa, ettei osallistuminen onnistu samalla tavalla. Osa haluaa olla vahvasti mukana, osa pysyä taustalla. Osa tuntee seuratoiminnan kielen ja käytännöt, osa tulee mukaan ensimmäistä kertaa ja joutuu opettelemaan kaiken alusta. Juuri tämä moninaisuus tekee vanhempien roolista seuratoiminnassa niin keskeisen — ja samalla niin herkästi väärinymmärretyn.

Vanhemmat mahdollistavat arjen

Seuratoiminnassa on paljon sellaista työtä, joka ei näy ulospäin ennen kuin se jää tekemättä. Harjoituksiin pääseminen, varusteiden hankkiminen, turnausmatkojen järjestäminen, kisapäivien aikataulut, talkootehtävät, viestien lukeminen, maksujen hoitaminen ja lapsen kannustaminen muodostavat valtavan arjen verkoston. Vanhemmat ovat tämän verkoston keskeisiä solmukohtia.

Moni vanhempi tulee mukaan lapsen harrastuksen kautta. Aluksi rooli voi olla yksinkertainen: tuodaan lapsi paikalle, haetaan hänet pois ja seurataan, että hänellä on kaikki tarvittava mukana. Vähitellen rooli voi kasvaa. Joku kysyy, voisiko auttaa kerran. Sitten tarvitaan toista apua. Lopulta vanhempi saattaa huomata olevansa osa joukkueen tai ryhmän toimivaa ydintä.

Tämä ei ole välttämättä kielteistä. Moni vanhempi kokee seuratoiminnassa mukana olemisen merkitykselliseksi. Se antaa mahdollisuuden olla osa lapsen maailmaa, tutustua muihin perheisiin ja tehdä jotakin yhteiseksi koetun asian hyväksi. Parhaimmillaan vanhempien aktiivisuus rakentaa koko seuran kulttuuria. Se tuo lämpöä, jatkuvuutta ja käytännön voimaa.

Samalla on tärkeää huomata, että vanhempien työ ei ole rajaton resurssi. Se, mikä alkaa vapaaehtoisena auttamisena, voi muuttua vähitellen oletukseksi. Jos tehtävät eivät jakaudu tasaisesti tai jos aktiivisuus muuttuu hiljaiseksi velvollisuudeksi, voimavara alkaa kulua.

“Aktiivisen vanhemman” oletus ei sovi kaikille

Dialogeissa nousi esiin, että seuratoiminnan käytännöt rakentuvat usein oletukselle aktiivisesta vanhemmasta. Oletetaan, että vanhempi lukee viestit, ymmärtää harrastuksen käytännöt, pystyy kuljettamaan, osallistuu talkoisiin, vastaa nopeasti, maksaa ajallaan ja on tarvittaessa valmis auttamaan. Monelle perheelle tämä on mahdollista. Mutta ei kaikille.

Perheiden arki vaihtelee paljon. On yksinhuoltajia, vuorotyötä tekeviä, useamman lapsen perheitä, taloudellisesti tiukassa tilanteessa eläviä, vieraskielisiä perheitä, uupuneita vanhempia ja perheitä, joissa harrastamisen käytännöt eivät ole ennestään tuttuja. Jos seuratoiminta rakentuu vahvasti oletukselle, että vanhempi pystyy olemaan aktiivinen ja joustava, osa perheistä joutuu heti lähtöviivalle eri asemasta.

Tämä ei tarkoita, että vanhemmilta ei voisi odottaa mitään. Se tarkoittaa, että odotusten pitää olla näkyviä, kohtuullisia ja erilaiset elämäntilanteet huomioivia. Jos osallistumisen muodot ovat selkeitä ja eritasoisia, useampi voi löytää tavan olla mukana. Jos taas osallistumisen oletetaan tapahtuvan epävirallisesti ja itsestään, mukaan pääsevät helpoimmin ne, jotka jo osaavat toimia seuramaailmassa.

Vanhempien roolia koskevissa dialogeissa juuri tämä eriarvoisuus nousi esiin hienovaraisesti. Kyse ei ollut vain siitä, kuka auttaa ja kuka ei. Kyse oli siitä, millaiseksi seuratoiminta muodostuu, jos sen arki nojaa liikaa niiden varaan, joilla on eniten aikaa ja voimavaroja. Tällöin aktiivisimmat kantavat paljon, mutta samalla vähemmän näkyvät perheet voivat jäädä kauemmas yhteisöstä.

Vastuut kasaantuvat samoille ihmisille

Vanhempien panos tekee monen seuran toiminnan mahdolliseksi. Samalla dialogeissa tunnistettiin selvästi, että vastuut kasaantuvat helposti samoille ihmisille. Aktiivisimmat vanhemmat ottavat tehtäviä vastaan, koska ne on hoidettava. He lupaavat auttaa kerran, sitten toisen kerran, ja pian he ovat mukana monessa roolissa yhtä aikaa.

Tämä herätti keskusteluissa huolta jaksamisesta ja oikeudenmukaisuudesta. Kun pieni joukko kantaa paljon, toiminta on haavoittuvaa. Jos nämä ihmiset väsyvät, muuttavat pois, lapsi lopettaa harrastuksen tai oma elämäntilanne muuttuu, seuralla voi olla vaikeuksia paikata aukkoa. Vastuiden kasautuminen ei ole vain yksilön kuormitusongelma, vaan koko seuran jatkuvuuteen liittyvä kysymys.

Usein vastuut kasaantuvat juuri niille, jotka osaavat ja haluavat auttaa. Heistä tulee seurayhteisön hiljaisia kannattelijoita. He tietävät, mistä avaimet löytyvät, kenelle pitää soittaa, miten turnaus järjestyy, mistä lomakkeet löytyvät ja miten asiat käytännössä hoidetaan. Tämä tieto on arvokasta, mutta jos se jää vain ihmisten päähän, seura muuttuu riippuvaiseksi yksittäisistä henkilöistä.

Dialogeissa tämä ei näyttäytynyt syytöksenä vanhempia tai seuroja kohtaan. Se näyttäytyi yhteisenä huolena: miten tehdä vastuista ja tehtävistä sellaisia, että niitä voi jakaa, siirtää ja oppia? Miten varmistaa, ettei aktiivisuus johda uupumiseen? Miten kutsua uusia ihmisiä mukaan niin, ettei heitä heti kuormiteta liikaa?

Rooli voi kasvaa huomaamatta

Vanhemman rooli seuratoiminnassa harvoin alkaa suurena sitoumuksena. Usein se kasvaa vähitellen. Ensin autetaan yhdessä tapahtumassa. Sitten vastataan yhteen viestiketjuun. Sitten lähdetään joukkueenjohtajaksi, koska kukaan muu ei ehdi. Lopulta vanhempi voi huomata käyttävänsä viikosta huomattavan osan seuran asioihin.

Tässä kasvussa on paljon hyvää. Seuratoiminta tarvitsee ihmisiä, jotka innostuvat ja ottavat vastuuta. Samalla roolin kasvu voi olla vaikea tunnistaa ajoissa. Kun vastuut tulevat pieninä paloina, kokonaisuus voi muuttua kuormittavaksi ennen kuin sitä ehtii itse huomata.

Erityisen haastavaksi tilanne muuttuu, jos roolilla ei ole selkeitä rajoja. Mitä joukkueenjohtajalta odotetaan? Mihin viesteihin pitää vastata? Milloin saa sanoa ei? Kuka tukee, jos tulee ristiriita vanhempien, valmentajan tai seuran välillä? Miten tehtävästä pääsee pois niin, ettei koe jättävänsä muita pulaan?

Jos näihin kysymyksiin ei ole vastauksia, vapaaehtoistehtävä voi muuttua jatkuvaksi saatavilla olemiseksi. Silloin vanhempi ei enää tiedä, missä harrastus loppuu ja seuravastuu alkaa. Tämä on kuormittavaa myös perheelle: lapsen harrastus, jonka piti tuoda iloa, alkaa viedä vanhemmalta enemmän kuin oli tarkoitus.

Odotusten epäselvyys synnyttää jännitteitä

Vanhempien ja seurojen välisissä suhteissa monet jännitteet syntyvät odotusten epäselvyydestä. Seurat toivovat vanhemmilta sitoutumista, apua, luottamusta ja rakentavaa viestintää. Vanhemmat puolestaan toivovat seuroilta selkeyttä, ennakoitavuutta, hyvää tiedonkulkua, turvallista toimintaa ja sitä, että lapsi tulee huomioiduksi.

Nämä odotukset eivät ole ristiriitaisia sinänsä. Usein ongelma syntyy siitä, ettei niitä ole sanottu ääneen. Vanhempi ei tiedä, mitä häneltä odotetaan. Seura ei tiedä, mitä vanhempi tarvitsee. Valmentaja tulkitsee kysymyksen epäluottamuksena, vaikka vanhempi yrittää ymmärtää. Vanhempi kokee viestinnän niukkana, vaikka seura ajattelee tiedottaneensa riittävästi.

Dialogeissa tätä ei käsitelty syyttävästi. Päinvastoin keskusteluissa pyrittiin ymmärtämään, mistä väärinymmärrykset syntyvät. Kun roolit ovat epäselviä, pienetkin tilanteet voivat kasvaa turhautumiseksi. Kun taas roolit ja odotukset sanoitetaan selkeästi, moni jännite laukeaa ennen kuin se kärjistyy.

Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö tarvitsee siksi enemmän kuin tiedotteita. Se tarvitsee yhteistä puhetta siitä, mikä on vanhemman, valmentajan, joukkueenjohtajan ja seuran vastuu. Mitä asioita voi kysyä keneltä? Miten palautetta annetaan? Milloin vanhemman kannattaa olla yhteydessä? Milloin luotetaan valmentajaan? Millaisissa asioissa seura tarvitsee vanhempien apua?

Selkeys ei poista kaikkia ristiriitoja, mutta se vähentää tulkinnanvaraa. Ja seuratoiminnassa juuri tulkinnanvara on usein se maaperä, jossa epäluottamus alkaa kasvaa.

Vanhempi lapsen tukijana — ja joskus paineen lähteenä

Vanhempien tärkein rooli on useimmiten lapsen tukeminen. Vanhempi kannustaa, mahdollistaa, kuuntelee pettymyksiä, iloitsee onnistumisista ja auttaa lasta pysymään mukana myös silloin, kun harrastus tuntuu vaikealta. Tämä tuki on lapselle ja nuorelle korvaamatonta.

Samalla dialogeissa tunnistettiin, että vanhemman tuki voi joskus muuttua paineeksi. Hyvää tarkoittava kannustus voi tuntua lapsesta odotukselta. Vanhemman halu auttaa voi siirtyä valmennuksen puolelle. Kysymykset peliajasta, ryhmäjaoista, kilpailuista tai harjoittelun tasosta voivat kuormittaa valmentajia, jos niille ei ole selkeitä keskustelukanavia.

Tämä ei tarkoita, että vanhempien huolia pitäisi vähätellä. Usein vanhempi näkee lapsen arjesta sellaista, mitä valmentaja ei näe. Vanhempi huomaa väsymyksen, jännityksen, innostuksen tai epävarmuuden kotona. Siksi vanhemman ääni voi olla tärkeä osa lapsen hyvinvoinnin tukemista.

Haaste on siinä, miten tämä ääni tuodaan rakentavasti osaksi seuratoimintaa. Jos vanhemman ja valmentajan välillä on luottamus, huolista voidaan puhua ajoissa. Jos luottamusta ei ole, sama huoli voi näyttäytyä puuttumisena, kritiikkinä tai painostuksena. Tämän vuoksi vanhempien kanssa tehtävä työ on myös luottamustyötä.

Viestintä on vanhemman roolin perusta

Vanhempien rooli kytkeytyy vahvasti viestintään. Vanhempi ei voi toimia rakentavasti, jos hän ei tiedä, mitä tapahtuu, mitä odotetaan ja mistä saa tietoa. Dialogeissa viestintä nousi esiin lähes kaikissa teemoissa, mutta vanhempien kohdalla sen merkitys korostui erityisesti.

Seuraviestintä on usein runsasta ja monikanavaista. Viestejä voi tulla sähköpostiin, sovelluksiin, WhatsApp-ryhmiin, verkkosivuille ja sosiaaliseen mediaan. Ongelma ei aina ole tiedon puute, vaan tiedon hajanaisuus. Vanhempi voi kokea olevansa jatkuvasti viestien äärellä, mutta silti epävarma siitä, mikä on tärkeää ja mikä koskee juuri omaa lasta.

Toisaalta seuroissa viestintää tehdään usein muun työn tai vapaaehtoistoiminnan ohessa. Seuratoimijoilla ei välttämättä ole aikaa rakentaa täydellisiä viestintäprosesseja. Siksi viestinnästä tulee helposti reaktiivista: tiedotetaan silloin, kun asia tulee eteen. Tämä voi riittää kokeneille vanhemmille, mutta uusille perheille se voi olla vaikeasti hahmotettavaa.

Vanhempien roolin näkökulmasta hyvä viestintä ei tarkoita vain määrää, vaan selkeyttä. Mitä pitää tietää nyt? Mitä tapahtuu myöhemmin? Mitä minulta odotetaan? Keneltä voin kysyä? Mitkä asiat ovat pakollisia ja mitkä vapaaehtoisia? Kun nämä asiat ovat selviä, vanhemman on helpompi olla mukana ilman jatkuvaa epävarmuutta.

Vanhemmat rakentavat seurakulttuuria

Vanhemmat eivät ole seurakulttuurin ulkopuolella. He rakentavat sitä joka viikko katsomoissa, viestiryhmissä, talkoissa, turnauksissa ja kotona lasten kanssa käydyissä keskusteluissa. Heidän tapansa puhua valmentajista, muista lapsista, tuomareista, vastustajista ja omasta lapsesta vaikuttaa siihen, millainen ilmapiiri seurassa syntyy.

Parhaimmillaan vanhemmat vahvistavat turvallista ja kannustavaa kulttuuria. He tervehtivät uusia perheitä, auttavat käytännön asioissa, pitävät tunnelmaa yllä ja tukevat lapsia ilman liiallista painetta. He voivat olla seuran yhteisöllisyyden tärkeimpiä rakentajia.

Samalla vanhempien keskinäiset suhteet voivat synnyttää jännitteitä. Viestiryhmät voivat kuumentua. Katsomokulttuuri voi muuttua painostavaksi. Pienet väärinymmärrykset voivat kasvaa, jos niille ei ole

rakentavaa käsittelytapaa. Tällöin vanhempien rooli ei kuormita vain seuraa, vaan myös toisia vanhempia ja lapsia.

Seurakulttuurin näkökulmasta vanhemmat tarvitsevat samanlaista perehdytystä kuin muutkin toimijat. Heille kannattaa kertoa, millaista käytöstä seurassa toivotaan, miten ristiriitoja käsitellään, miten lapsia tuetaan ja millainen katsomokulttuuri halutaan rakentaa. Tämä ei ole kontrollia, vaan yhteisen kulttuurin sanoittamista.

Vanhempien rooli kytkeytyy kaikkiin muihin teemoihin

Vanhemmat eivät ole vain yksi erillinen teema seuratoiminnan kokonaisuudessa. He kytkeytyvät lähes kaikkeen. Yhdenvertaisuus näkyy siinä, kohdataanko erilaiset perheet samalla arvostuksella. Saavutettavuus näkyy siinä, sopiiko harrastus perheen arkeen ja talouteen. Olosuhteet näkyvät kuljetuksissa, aikatauluissa ja harjoituspaikkojen sijainnissa. Tavoitteellinen harrastaminen näkyy vanhempien huolissa, toiveissa ja tavoissa tukea nuorta.

Dialogiaineistossa todettiin, että vanhempien rooli kytkeytyi vahvasti aiempiin teemoihin: viestintä vaikutti siihen, uskalsiko vanhempi kysyä, saavutettavuus siihen, tuntuiko harrastus perheen arkeen sopivalta, ja yhdenvertaisuus siihen, kohdataanko perheet erilaisista taustoista käsin samalla tavalla.

Tämä tekee vanhemmista seuratoiminnan kehittämisen kannalta erityisen tärkeän ryhmän. Heidän kauttaan näkyy, miten seuran käytännöt tulevat perheiden arkeen. Jos vanhemmat kokevat roolinsa selkeäksi, viestinnän ymmärrettäväksi ja yhteisön turvalliseksi, lapsen harrastuksen ympärille rakentuu vahva tuki. Jos vanhempi kokee epävarmuutta, kuormitusta tai ulkopuolisuutta, se heijastuu helposti myös lapsen harrastuskokemukseen.

Vanhemmat tarvitsevat tukea, eivät vain ohjeita

Seuroissa vanhemmille annetaan usein ohjeita: miten ilmoittaudutaan, milloin tullaan paikalle, mitä varusteita tarvitaan, miten maksut hoidetaan ja millaisiin talkoisiin osallistutaan. Ohjeet ovat tarpeellisia, mutta dialogien perusteella vanhemmat tarvitsevat myös tukea.

Tuki voi tarkoittaa selkeää perehdytystä uuden harrastajan perheelle. Se voi tarkoittaa mahdollisuutta kysyä ilman, että kokee olevansa hankala. Se voi tarkoittaa vanhempainiltaa, jossa ei vain tiedoteta, vaan keskustellaan rooleista ja odotuksista. Se voi tarkoittaa joukkueenjohtajan tukemista, jotta hän ei jää yksin viestien, ristiriitojen ja käytännön järjestelyjen keskelle.

Vanhemmat tarvitsevat tukea myös lapsen urheilullisen ja inhimillisen kasvun rinnalla. Kaikilla vanhemmilla ei ole kokemusta seuratoiminnasta, kilpaurheilusta tai lasten harrastuspoluista. He eivät välttämättä tiedä, mikä on normaalia, milloin pitää huolestua tai miten lasta kannattaa kannustaa. Kun seura auttaa vanhempia ymmärtämään kokonaisuutta, se vahvistaa myös lapsen harrastusta.

Tärkeää on, ettei vanhemmille suunnattu tuki muutu uudeksi vaatimukseksi. Tarkoitus ei ole tehdä jokaisesta vanhemmasta seuratoiminnan asiantuntijaa, vaan antaa riittävästi tietoa ja turvaa, jotta vanhempi voi toimia omassa roolissaan luottavaisemmin.

Roolien selkeyttäminen keventää kaikkia

Vanhempien roolia koskevien dialogien yksi keskeinen viesti oli, että roolien selkeyttäminen keventää sekä vanhempia että seuratoimijoita. Kun tiedetään, kuka vastaa mistäkin, odotukset muuttuvat näkyviksi. Kun tehtävät ovat rajattuja, niihin on helpompi tarttua. Kun vastuuta voi jakaa pienempiin osiin, useampi uskaltaa osallistua.

Roolien selkeyttäminen voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että seurassa kuvataan vanhemman perusrooli, vapaaehtoistehtävät, joukkueenjohtajan tehtävät, valmentajan vastuut ja seuran yhteyshenkilöt. Se voi tarkoittaa mikrotehtäviä, joihin voi osallistua ilman pitkäaikaista sitoutumista. Se voi tarkoittaa sitä, että tehtävään tulevalle annetaan pari, perehdytys tai selkeä lopetuspiste.

Tämä on tärkeää erityisesti siksi, että moni vanhempi voisi auttaa, jos tehtävä olisi ymmärrettävä ja rajattu. Epäselvä tehtävä pelottaa. Jos kukaan ei tiedä, mitä rooli vaatii, siihen lähtevät yleensä samat kokeneet ihmiset — ja vastuut kasaantuvat jälleen.

Selkeys ei vähennä yhteisöllisyyttä. Päinvastoin se mahdollistaa sitä. Kun ihmiset tietävät, miten voivat osallistua, osallistumisesta tulee helpompaa ja oikeudenmukaisempaa.

Mitä vanhempien roolista jäi käteen?

Vanhempien roolia koskevissa dialogeissa kävi selväksi, että vanhemmat ovat seuratoiminnan kannalta paljon enemmän kuin taustalla oleva tukijoukko. He ovat mahdollistajia, yhteisön rakentajia, arjen vastuunkantajia, lapsen tukijoita ja usein myös seuran toiminnan käytännön selkärankaa.

Samalla vanhempien rooli on herkkä jännitteille. Jos odotukset ovat epäselviä, vastuut kasaantuvat, viestintä pirstaloituu tai vanhempi kokee jäävänsä yksin, voimavara voi muuttua kuormitukseksi. Tämä ei ole yksittäisten vanhempien tai seurojen epäonnistuminen, vaan seurausta siitä, että vanhempien merkitystä ei aina ole sanoitettu ja tuettu riittävästi.

8. Seuratoiminnan saavutettavuus

Saavutettavuus pähkinänkuoressa: Saavutettavuudessa ei ole kyse vain siitä, voiko toimintaan tulla, vaan siitä, tuntuuko mukaan tuleminen ymmärrettävältä, mahdolliselta ja turvalliselta.

Kokemus siitä, onko toiminta oikeasti minua varten

Saavutettavuudesta puhuttaessa huomio kiinnittyy usein ensimmäisenä fyysisiin esteisiin: pääseekö tilaan, onko kulkureitti toimiva, soveltuvatko välineet erilaisille liikkujille ja onko ympäristö turvallinen. Nämä kysymykset ovat tärkeitä. Seuradialogeissa saavutettavuus näyttäytyi kuitenkin tätä laajempana ilmiönä. Kyse ei ollut vain siitä, pääseekö ihminen paikalle, vaan siitä, kokeeko hän voivansa tulla mukaan.

Saavutettavuus on seuratoiminnassa monen tekijän summa. Siihen vaikuttavat raha, matka, aikataulu, viestintä, kieli, toimintakyky, tilojen esteettömyys, ryhmän ilmapiiri, aiemmat kokemukset, perheen arki ja tunne siitä, onko toiminta tarkoitettu myös minulle. Yksittäinen este ei aina vielä sulje ihmistä ulos, mutta useampi pieni kynnys voi yhdessä tehdä mukaan tulemisesta liian vaikeaa.

Dialogeissa saavutettavuus ei näyttäytynyt erillisenä lisäteemana, vaan kysymyksenä, joka kulki läpi koko seuratoiminnan. Se liittyi yhdenvertaisuuteen, koska mukaan pääseminen ei jakaudu kaikille samalla tavalla. Se liittyi olosuhteisiin, koska tilat, sijainnit ja vuorot vaikuttavat osallistumisen mahdollisuuksiin. Se liittyi vanhempiin, koska lapsen harrastus edellyttää usein perheen aikaa, rahaa ja tukea. Se liittyi tavoitteelliseen harrastamiseen, koska nuoren polku voi sulkeutua, jos tuki, kustannukset tai arjen kokonaisuus eivät kanna.

Saavutettavuus on siksi ennen kaikkea kokemus. Se kysyy: ymmärränkö, miten mukaan pääsee? Uskallanko tulla? Pystynkö maksamaan? Saanko tarvitsemani tuen? Löydänkö ryhmästä paikan? Onko minulle olemassa vaihtoehto, jos en sovi valmiiseen malliin?

Esteet syntyvät usein huomaamatta

Yksi dialogien tärkeimmistä havainnoista oli, että osallistumisen esteet eivät useimmiten synny pahasta tahdosta. Harva seura haluaa sulkea ketään ulos. Päinvastoin keskusteluissa näkyi halu tarjota toimintaa mahdollisimman monelle. Silti esteitä syntyy.

Este voi olla epäselvä verkkosivu, josta uusi perhe ei löydä ilmoittautumisohjetta. Se voi olla harrastusmaksu, jonka kokonaismäärä selviää vasta myöhemmin. Se voi olla harjoituspaikka, johon ei pääse ilman autoa. Se voi olla ryhmä, joka vaikuttaa ulkopuolisen silmissä jo valmiilta porukalta. Se voi olla viesti, jonka kieli tai sisältö ei avaudu kaikille. Se voi olla tila, jonka esteettömyysongelma huomataan vasta silloin, kun joku ei pääsekään sisään.

Näissä tilanteissa kukaan ei välttämättä ole tehnyt tietoista poissulkevaa päätöstä. Este syntyy arjen keskellä, kun toimintaa suunnitellaan niiden näkökulmasta, jotka jo tuntevat käytännöt. Mukana oleville monet asiat ovat itsestään selviä. Uudelle tulijalle ne voivat olla juuri niitä kohtia, joissa mukaan tuleminen pysähtyy.

Dialogiaineistossa saavutettavuudesta todettiin, että se näkyy usein vasta silloin, kun jokin ei toimi: kun matka on liian pitkä, maksu yllättää, tila ei sovellu tai tunne omasta sopivuudesta horjuu. Tämä tekee saavutettavuudesta vaikean kehittämiskohteen. Se, mikä toimii mukana oleville, voi silti jättää ulkopuolelle ne, joita ei vielä tavoiteta.

Taloudellinen saavutettavuus määrittää mahdollisuuksia

Taloudelliset kysymykset nousivat dialogeissa esiin toistuvasti. Harrastamisen kustannukset vaikuttavat suoraan siihen, kenellä on mahdollisuus osallistua. Maksut, varusteet, lisenssit, kilpailut, leirit, matkakulut ja talkoovelvoitteet muodostavat kokonaisuuden, joka voi olla yhdelle perheelle kohtuullinen ja toiselle mahdoton.

Taloudellinen saavutettavuus ei ole vain harrastusmaksun suuruutta. Se on myös ennakoitavuutta. Perheen on helpompi tehdä päätös mukaan lähtemisestä, jos kustannukset ovat selkeitä alusta asti. Jos lisäkuluja tulee matkan varrella, epävarmuus kasvaa. Tämä koskee erityisesti perheitä, joiden talous on tiukka tai joissa useampi lapsi harrastaa yhtä aikaa.

Dialogeissa tunnistettiin myös, että taloudellisista vaikeuksista puhuminen voi olla vaikeaa. Vaikka tukea olisi tarjolla, sitä ei välttämättä haeta, jos perhe ei tiedä mahdollisuudesta tai kokee avun pyytämisen kiusalliseksi. Siksi tukirakenteiden olemassaolo ei yksin riitä. Niistä pitää viestiä selkeästi, arvostavasti ja niin, ettei apua tarvitse pyytää häpeän kautta.

Taloudellinen saavutettavuus liittyy myös seurojen omiin olosuhteisiin. Jos seura joutuu maksamaan korkeita tilavuokria tai ylläpitokustannuksia, paine siirtyy helposti harrastusmaksuihin. Silloin saavutettavuus ei ole vain seuran tahdon asia, vaan osa laajempaa kustannusrakennetta. Tämä tekee taloudellisesta saavutettavuudesta seurojen, kuntien ja muiden toimijoiden yhteisen kysymyksen.

Maantieteellinen saavutettavuus on arjen kysymys

Harrastamisen paikka vaikuttaa osallistumiseen. Jos harjoitus on lähellä koulua, kotia tai arjen reittejä, mukaan tuleminen on helpompaa. Jos harrastus edellyttää pitkää matkaa, autokyytiä tai monimutkaisia aikatauluja, osallistuminen vaikeutuu. Tämä korostuu erityisesti lasten ja nuorten harrastamisessa, jossa perheiden kuljetusmahdollisuudet määrittävät paljon.

Lähiliikuntapaikat, koulujen tilat ja kaupunginosissa tapahtuva toiminta näyttäytyivät dialogeissa tärkeinä saavutettavuuden kannalta. Ne voivat madaltaa kynnystä, koska lapsi voi päästä harrastukseen helpommin

ja vanhemman kuljetusvastuu vähenee. Tämä on erityisen tärkeää perheille, joilla ei ole autoa, joilla on useita lapsia tai joiden arki on muuten kuormittunut.

Maantieteellinen saavutettavuus ei kuitenkaan tarkoita vain etäisyyttä kilometreinä. Se tarkoittaa myös kulkuyhteyksiä, turvallisia reittejä, aikatauluja ja sitä, miten hyvin harrastus sijoittuu perheen arkeen. Sama harjoituspaikka voi olla yhdelle perheelle helppo ja toiselle lähes mahdoton.

Tässä näkyy olosuhteiden ja saavutettavuuden yhteys. Tilojen sijainti, vuorojen ajankohta ja lajin vaatimat olosuhteet vaikuttavat siihen, ketkä voivat osallistua ilman kohtuuttomia järjestelyjä. Jos toiminta keskittyy harvoihin paikkoihin tai myöhäisiin vuoroihin, se sulkee huomaamatta osan perheistä ulkopuolelle.

Viestintä on seuratoiminnan sisäänkäynti

Monelle ihmiselle ensimmäinen kosketus seuraan tapahtuu viestinnän kautta. Verkkosivut, sosiaalinen media, ilmoittautumislomake, sähköposti, WhatsApp-viesti tai koulun kautta tullut tiedote voivat ratkaista, syntyykö tunne mukaan pääsemisen mahdollisuudesta. Siksi viestintä ei ole vain tiedottamista. Se on seuratoiminnan sisäänkäynti.

Dialogeissa viestintä nousi esiin keskeisenä saavutettavuustekijänä. Jos tieto on hajallaan, vaikeasti ymmärrettävää, vain yhdellä kielellä tai suunnattu niille, jotka jo tuntevat seuratoiminnan, osa ihmisistä jää ulkopuolelle. Erityisesti uudet perheet tarvitsevat selkeää tietoa: mitä toiminta maksaa, kenelle se sopii, mitä mukaan tarvitaan, miten ilmoittaudutaan, keneltä voi kysyä ja milloin toimintaan voi tulla kokeilemaan.

Viestinnän saavutettavuus ei tarkoita, että kaiken pitäisi olla täydellistä. Se tarkoittaa, että perusasiat kerrotaan ymmärrettävästi ja useamman ihmisen näkökulmasta. Selkeä kieli, näkyvät yhteystiedot, yksinkertainen ilmoittautuminen ja rohkaiseva sävy voivat madaltaa kynnystä merkittävästi.

Dialogeissa tunnistettiin myös seurojen viestintäkuorma. Monessa seurassa viestintää tehdään vapaaehtoisvoimin tai muun työn ohessa. Kanavia on paljon, ja kaikkien tavoittaminen on vaikeaa. Siksi viestinnän kehittämisessä tarvitaan käytännöllisiä ratkaisuja: yhteisiä pohjia, selkeitä malleja, saavutettavaa kieltä ja tukea siihen, että tärkeimmät asiat tulevat kerrotuiksi ymmärrettävästi.

Fyysinen esteettömyys ja toimintakyvyn huomioiminen

Fyysinen esteettömyys on saavutettavuuden konkreettinen perusta. Jos harrastaja ei pääse tilaan, ei pysty käyttämään välineitä tai ei voi osallistua turvallisesti, toiminta ei ole hänelle saavutettavaa. Dialogeissa fyysiset ja toimintakykyyn liittyvät kysymykset nousivat esiin erityisesti erityisliikunnan, soveltavan liikunnan ja erilaisten toimintarajoitteiden näkökulmasta.

Keskusteluissa tunnistettiin, että esteettömyystarpeet eivät aina vaadi suuria remontteja. Joskus kyse voi olla pienistä muutoksista, paremmasta ennakkotiedosta, apuvälineistä, ohjaajan osaamisesta tai siitä, että joku uskaltaa kysyä, mitä osallistuja tarvitsee. Koontidialogissa todettiin, että esteettömyystarpeet voivat parhaimmillaan olla helposti toteutettavia ja saavutettavuutta voidaan parantaa myös pienillä teoilla.

Samaan aikaan fyysinen esteettömyys jää helposti näkymättömäksi, jos toiminnassa ei vielä ole mukana niitä, joita esteet koskevat. Jos kukaan pyörätuolia käyttävä, näkövammainen tai erityistä tukea tarvitseva ei ole yrittänyt tulla mukaan, esteitä ei välttämättä havaita. Tämä voi synnyttää harhaanjohtavan tunteen siitä, ettei ongelmaa ole.

Toimintakyvyn huomioiminen vaatii myös asenteellista saavutettavuutta. Onko seurassa valmiutta soveltaa? Uskalletaanko ottaa mukaan, vaikka kaikki ei olisi heti täydellistä? Onko ohjaajilla tukea erilaisten tarpeiden kohtaamiseen? Saako harrastaja tai perhe kertoa tarpeistaan ilman, että he kokevat olevansa vaivaksi?

Sosiaalinen saavutettavuus ratkaisee kuulumisen kokemuksen

Vaikka raha, tila ja viestintä olisivat kunnossa, mukaan tuleminen voi silti tuntua vaikealta, jos ihminen ei koe kuuluvansa joukkoon. Sosiaalinen saavutettavuus tarkoittaa sitä, miltä seura tuntuu ihmisen näkökulmasta. Onko ilmapiiri vastaanottava? Tervehditäänkö uusia? Saako aloittaa keskeneräisenä? Onko ryhmässä tilaa erilaisille ihmisille?

Dialogeissa sosiaalinen kynnys nousi esiin monin tavoin. Vakiintuneet ryhmät voivat näyttää ulkopuoliselle suljetuilta, vaikka ne eivät sitä tarkoituksella olisi. Harrastuskulttuuri voi olla täynnä sanoja, tapoja ja oletuksia, jotka ovat mukana oleville arkisia mutta uusille vieraita. Lapsi voi jännittää ryhmään menoa. Vanhempi voi pelätä kysyvänsä tyhmiä. Nuori voi miettiä, onko hänen taustansa, kehonsa, taitotasonsa tai identiteettinsä hyväksytty.

Sosiaalinen saavutettavuus syntyy usein pienistä teoista. Joku huomaa uuden tulijan. Joku kertoo, missä pukuhuone on. Joku sanoo, ettei tarvitse vielä osata. Joku esittelee ryhmän. Joku varmistaa harjoituksen jälkeen, miltä tuntui. Nämä eivät ole suuria rakenteellisia ratkaisuja, mutta ne voivat ratkaista, tuleeko ihminen toisen kerran.

Sosiaalinen saavutettavuus liittyy myös siihen, miten seura suhtautuu erilaisuuteen. Onko erilaisuus normaali osa toimintaa vai poikkeus, joka vaatii erityisjärjestelyjä? Mitä enemmän seura pystyy rakentamaan kulttuuria, jossa monenlaiset ihmiset ovat lähtökohtaisesti tervetulleita, sitä vähemmän yksittäisen tulijan tarvitsee kantaa omaa erilaisuuttaan kynnyksenä.

Saavutettavuus ei ole sama asia kuin kaikille sama

Saavutettavuudesta keskusteltaessa voi syntyä huoli, että kaikkien pitäisi saada täsmälleen samaa tai että seurojen pitäisi pystyä vastaamaan kaikkiin tarpeisiin. Dialogien perusteella saavutettavuus tarkoittaa kuitenkin enemmänkin sitä, että erilaiset lähtökohdat tunnistetaan ja niihin etsitään kohtuullisia, arkeen sopivia ratkaisuja.

Kaikille sama toimintamalli ei aina ole yhdenvertainen. Jos sama maksu, sama viestintätapa, sama harjoitusaika tai sama ryhmärakenne toimii vain niille, joiden arki sopii valmiiseen malliin, osa jää ulkopuolelle. Saavutettavuus kysyy, missä kohdin tarvitaan joustoa, vaihtoehtoja tai lisätukea, jotta osallistuminen olisi aidosti mahdollista.

Tämä ei tarkoita, että jokaisen seuran pitäisi pystyä tarjoamaan kaikkea. Pieni seura ei voi ratkaista yksin kaikkia taloudellisia, fyysisiä tai sosiaalisia esteitä. Mutta jokainen seura voi tarkastella omaa toimintaansa: mistä tieto löytyy, miten uusi ihminen otetaan vastaan, miten kustannuksista kerrotaan, voiko kokeilla ennen sitoutumista, miten erityistarpeista voi keskustella ja kuka auttaa, jos mukaan tuleminen tuntuu vaikealta.

Saavutettavuus on näin jatkuvaa arjen säätämistä. Se ei ole projekti, joka valmistuu, vaan tapa katsoa toimintaa myös niiden näkökulmasta, jotka eivät vielä ole mukana.

Ne, jotka eivät tule mukaan, eivät yleensä kerro miksi

Saavutettavuuden kehittämistä vaikeuttaa se, että ulkopuolelle jääneiden ääni kuuluu harvoin. Ne, jotka eivät löydä tietoa, eivät uskalla tulla, eivät pysty maksamaan tai eivät koe toimintaa omakseen, eivät yleensä tule kertomaan kokemuksestaan seuralle. He vain jäävät pois.

Tämä tekee saavutettavuudesta osittain näkymättömän kysymyksen. Mukana olevat voivat olla tyytyväisiä, mutta se ei vielä kerro mitään niistä, jotka eivät koskaan päässeet mukaan. Seura voi kokea toimivansa avoimesti, mutta avoimuus ei tavoita niitä, joille kynnys on liian korkea.

Päijät-Hämeen Liikunta ja Urheilu ry

Urheilukeskus
Salpausselänkatu 8
15110 Lahti

www.phlu.fi

PaijatHameenLiikuntajaUrheilu
phlu_aluejarjesto

Dialogeissa juuri toisten kokemusten kuuleminen auttoi näkemään esteitä, joita omasta roolista käsin ei ollut tullut ajatelleeksi. Tämä on saavutettavuustyössä tärkeää. Esteitä ei aina voi päätellä sisältäpäin. Niitä pitää etsiä kysymällä, havainnoimalla ja kuuntelemalla myös niitä, joiden polku seuratoimintaan on ollut vaikea.

Tässä myös kuntien, koulujen, järjestöjen ja muiden toimijoiden yhteistyö on tärkeää. Seurat eivät välttämättä yksin tavoita niitä lapsia, nuoria tai perheitä, joille harrastaminen voisi olla merkityksellistä mutta joiden kynnys on korkea. Tarvitaan siltoja, jotka auttavat ihmisiä löytämään toiminnan ja uskaltamaan kokeilla.

Saavutettavuus tarvitsee yhteistä vastuuta

Saavutettavuus ei ole vain yksittäisen seuran vastuulla. Seurat voivat tehdä paljon, mutta monet saavutettavuuden ehdot rakentuvat laajemmassa ympäristössä. Tilojen sijainti ja esteettömyys, harrastamisen kustannukset, avustukset, kouluyhteistyö, viestintäkanavat, kulkuyhteydet ja alueellinen palveluverkko ovat asioita, joissa kunnat, seurat, aluejärjestöt ja muut toimijat tarvitsevat toisiaan.

Dialogeissa seurat näyttäytyivät keskeisinä saavutettavuuden toimijoina, erityisesti soveltavan liikunnan ja erityisryhmien liikkumisen näkökulmasta. Koontikeskustelussa todettiin, että seurat ovat avaintoimijoita Lahdessa saavutettavuuden näkökulmasta ja että ilman seuroja monia mahdollisuuksia ei olisi. Tämä on vahva viesti, mutta se tuo mukanaan myös vastuun siitä, että seuroja ei jätetä saavutettavuustyössä yksin.

Yhteinen vastuu voi tarkoittaa taloudellisia tukimalleja, koulutusta, viestinnän pohjia, tilojen esteettömyyskartoituksia, yhteistyötä koulujen kanssa, soveltavan liikunnan verkostoja tai matalan kynnyksen kokeiluja. Se voi tarkoittaa myös sitä, että saavutettavuudesta puhutaan säännöllisesti, ei vain silloin, kun jokin ongelma nousee esiin.

Saavutettavuus vahvistuu, kun se nähdään osana seuratoiminnan perustaa eikä erillisenä erityiskysymyksenä. Kun kysytään jo suunnitteluvaiheessa, kenelle toiminta on helppoa ja kenelle vaikeaa, monia esteitä voidaan purkaa ennen kuin ne sulkevat ketään ulkopuolelle.

Mitä saavutettavuudesta jäi käteen?

Seuratoiminnan saavutettavuutta koskevissa dialogeissa kirkastui, että saavutettavuus ei ole yksi ratkaisu tai yksittäinen toimenpide. Se on kokemus, joka syntyy monesta suunnasta. Taloudellinen, fyysinen, sosiaalinen, viestinnällinen ja asenteellinen saavutettavuus muodostavat yhdessä sen, tuntuuko seuratoiminta ihmisestä mahdolliselta ja kutsuvalta.

Päijät-Hämeen seuratoiminnassa on paljon saavutettavuuden vahvistamisen edellytyksiä: halua kehittää, seurojen osaamista, paikallisia verkostoja, matalan kynnyksen toimintamahdollisuuksia ja kasvavaa tietoisuutta erilaisista osallistumisen esteistä. Samalla dialogit osoittivat, että saavutettavuuden kysymyksiä ei voi jättää vain hyvän tahdon varaan. Ne tarvitsevat selkeitä käytäntöjä, viestintää, tukea ja yhteistyötä.

9. Teemojen läpi kulkevat jännitteet

Yhteinen tulkinta dialogien ytimestä

Edellisissä luvuissa seuratoimintaa on tarkasteltu viiden teeman kautta: yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon, tavoitteellisen harrastamisen, olosuhteiden, vanhempien roolin ja saavutettavuuden näkökulmista. Jokainen teema avaa oman tärkeän osansa seuratoiminnan arjesta. Samalla dialogit osoittivat, että nämä teemat eivät elä erillään toisistaan.

Yhdenvertaisuus liittyy siihen, millaiset olosuhteet ja kustannukset mahdollistavat osallistumisen. Saavutettavuus näkyy viestinnässä, vanhempien rooleissa ja tilojen sijainnissa. Tavoitteellinen harrastaminen kytkeytyy nuoren kokonaisarkeen, perheen voimavaroihin ja seuran valmennuskulttuuriin. Vanhempien rooli puolestaan leikkaa lähes kaikkea seuratoimintaa: harrastamisen mahdollistamista, kuulumisen kokemusta, viestintää, kustannuksia ja arjen kuormitusta.

Kun dialogeja katsotaan kokonaisuutena, esiin nousee joukko läpileikkaavia jännitteitä. Ne eivät ole yksittäisiä ongelmia, joihin olisi yksi selkeä ratkaisu. Pikemminkin ne ovat seuratoiminnan arjessa jatkuvasti läsnä olevia tasapainokohtia. Niitä pitää tunnistaa, sanoittaa ja käsitellä yhdessä.

Jännitteet kertovat siitä, että seuratoiminta on samanaikaisesti vahvaa ja haavoittuvaa. Sitä kantavat ihmiset, yhteisöt, osaaminen ja halu tehdä hyvää. Samalla se toimii ympäristössä, jossa odotukset kasvavat, resurssit ovat rajallisia ja osallistujien tarpeet moninaistuvat.

Tässä luvussa nostetaan esiin kuusi dialogien läpi kulkenutta jännitettä. Ne eivät kata kaikkea, mutta ne auttavat ymmärtämään seuratoiminnan nykytilaa ja kehittämisen ydinkysymyksiä.

Hyvä tahto ja arjen kuormitus

Seuratoimintaa kantaa vahva hyvä tahto. Dialogeissa tämä näkyi toistuvasti. Ihmiset haluavat tehdä asioita lasten, nuorten, perheiden, lajin ja yhteisön hyväksi. Valmentajat, ohjaajat, vanhemmat, vapaaehtoiset ja seuratoimijat antavat aikaansa, osaamistaan ja energiaansa usein paljon enemmän kuin ulkopuolelta näkyy.

Hyvä tahto on seuratoiminnan suuri voimavara. Ilman sitä moni ryhmä ei harjoittelisi, moni tapahtuma ei toteutuisi ja moni lapsi tai nuori ei löytäisi paikkaansa harrastuksen parista. Seuratoiminnan merkityksellisyys syntyy pitkälti juuri siitä, että ihmiset tekevät yhdessä asioita, jotka tuntuvat tärkeiltä.

Samaan aikaan hyvä tahto voi peittää alleen kuormitusta. Kun asioita tehdään sydämellä, vastuita otetaan helposti vastaan vielä silloinkin, kun voimavarat ovat jo vähissä. Tehtäviä hoidetaan, koska “jonkun täytyy”. Viesteihin vastataan iltaisin. Turnauksia järjestetään viikonloppuisin. Uusia vastuita otetaan, koska ei haluta jättää muita pulaan.

Dialogeissa tämä jännite ei näyttäytynyt valituksena, vaan huolena seuratoiminnan kestävyydestä. Jos toiminta nojaa liikaa yksittäisiin ihmisiin, se muuttuu haavoittuvaksi. Jos samat ihmiset kantavat vuodesta toiseen yhä useampia vastuita, vapaaehtoisuuden ilo voi muuttua velvollisuudeksi. Jos hyvä tahto on tärkein rakenne, se ei yksin riitä kannattelemaan kasvavia odotuksia.

Tämä jännite koskee kaikkia teemoja. Yhdenvertaisuuden edistäminen vaatii aikaa ja osaamista. Saavutettavuuden parantaminen vaatii viestintää, kohtaamista ja joustoa. Tavoitteellinen harrastaminen vaatii laadukasta valmennusta ja nuoren kokonaisarjen huomioimista. Vanhempien tukeminen vaatii selkeitä rooleja. Olosuhteiden kehittäminen vaatii yhteistyötä. Kaikki nämä ovat tärkeitä tavoitteita, mutta ne eivät saa jäädä vain samojen arjen vastuunkantajien harteille.

Hyvän tahdon rinnalle tarvitaan rakenteita. Ei siksi, että inhimillisyys vähenisi, vaan siksi, että se voisi kestää. Selkeät vastuut, jaetut tehtävät, perehdytys, viestinnän pohjat, vapaaehtoisten tukeminen ja toimiva kumppanuus kuntien kanssa eivät ole byrokratiaa, jos ne keventävät arkea. Ne ovat tapa suojella seuratoiminnan tärkeintä voimavaraa: ihmisiä.

Avoimuuden ihanne ja näkymättömät kynnykset

Seuratoiminnassa elää vahva avoimuuden ihanne. Moni seura haluaa ajatella, että mukaan saa tulla kuka tahansa. Toiminta on periaatteessa avointa, ryhmiin voi ilmoittautua ja uusia harrastajia toivotaan mukaan. Tämä hyvä tahto oli dialogeissa selvästi läsnä.

Samalla keskustelut osoittivat, että avoimuus ei aina tarkoita saavutettavuutta. Ovi voi olla auki, mutta ihminen ei välttämättä tiedä, missä ovi on, keneltä kysyä, mitä sisään astuminen maksaa tai millaisena tulijana hänet otetaan vastaan.

Näkymättömät kynnykset syntyvät usein pienistä asioista. Tieto on vaikeasti löydettävissä. Viestintä on sisäpiirimäistä. Ryhmä näyttää ulospäin valmiilta porukalta. Harrastuksen kokonaiskustannukset eivät ole selviä. Harjoituspaikka on hankalan matkan päässä. Uusi vanhempi ei tunne seuratoiminnan käytäntöjä. Lapsi pelkää, ettei osaa tarpeeksi. Perhe ei tiedä, onko oma tilanne hyväksyttävä.

Yksittäin nämä asiat voivat tuntua pieniltä. Yhdessä ne voivat muodostaa kynnyksen, jota ihminen ei ylitä. Dialogeissa tunnistettiin, että osallistumisen esteet eivät useinkaan ole näkyviä ennen kuin joku törmää niihin. Vielä useammin ne jäävät kokonaan näkymättä, koska ne, jotka eivät tule mukaan, eivät yleensä kerro miksi.

Tämä jännite haastaa seuroja katsomaan toimintaansa ulkopuolisen silmin. Mukana oleville monet asiat ovat selviä: miten ilmoittaudutaan, mitä varusteita tarvitaan, kuka vastaa kysymyksiin, millainen ryhmä on ja mitä harrastus maksaa. Uudelle tulijalle nämä voivat olla juuri niitä asioita, jotka ratkaisevat, syntyykö tunne “tämä on minua varten”.

Avoimuuden ihanne on tärkeä, mutta se tarvitsee rinnalleen käytännön tekoja. Selkeä viestintä, tervetulleeksi toivottaminen, kokeilumahdollisuudet, kustannusten näkyväksi tekeminen, monikanavainen tiedottaminen ja uusien perheiden perehdyttäminen ovat pieniä mutta ratkaisevia tapoja muuttaa avoimuus kokemukseksi.

Tämä jännite on myös muistutus siitä, että yhdenvertaisuus ei toteudu vain sillä, ettei ketään estetä tulemasta. Se toteutuu vasta silloin, kun erilaisista lähtökohdista tulevat ihmiset kokevat, että he osaavat, uskaltavat ja voivat tulla mukaan.

Jatkuvuus ja uusiutumisen mahdollisuus

Seuratoiminta tarvitsee jatkuvuutta. Ryhmät, valmennus, vuorot, tapahtumat ja vapaaehtoistehtävät rakentuvat pitkäjänteisen työn varaan. Vakiintuneet käytännöt tuovat turvaa. Ne auttavat suunnittelemaan toimintaa, sitouttamaan perheitä, rekrytoimaan ohjaajia ja rakentamaan seuran identiteettiä.

Dialogeissa jatkuvuuden merkitys näkyi erityisesti olosuhteissa ja vanhempien rooleissa. Vakiovuorot antavat seuroille ennakoitavuutta. Tutut käytännöt helpottavat arkea. Kokeneet vanhemmat ja vapaaehtoiset osaavat hoitaa asioita. Pitkä historia tuo osaamista ja luottamusta.

Samalla jatkuvuus voi muuttua rakenteeksi, johon uusien on vaikea päästä sisään. Pitkään jatkuneet vuorot voivat näyttää uusille seuroille suljetuilta. Vakiintuneet vanhempien porukat voivat tuntua uusista perheistä vaikeasti lähestyttäviltä. Seuran tavat voivat olla toimivia niille, jotka tuntevat ne, mutta vaikeita niille, jotka tulevat mukaan ensimmäistä kertaa.

Tämä jännite ei ole helppo. Jos kaikki vanha puretaan, toiminnalta katoaa selkäranka. Jos mitään ei uudisteta, seuratoiminta sulkeutuu ja menettää kyvyn vastata muuttuviin tarpeisiin.

Olosuhdekeskusteluissa tämä näkyi kysymyksenä siitä, miten turvataan vakiintuneiden seurojen toiminnan jatkuvuus ja samalla varmistetaan uusien, pienten tai kasvavien toimijoiden mahdollisuus saada tilaa. Vanhempien roolissa sama jännite näkyi siinä, miten kokeneiden vanhempien osaamista hyödynnetään ilman, että vastuut jäävät pysyvästi samoille ihmisille. Saavutettavuudessa se näkyi siinä, miten seuran perinteet säilyvät mutta kynnys uusille madaltuu.

Jatkuvuus ja uusiutuminen eivät ole toistensa vastakohtia, mutta niiden välinen tasapaino pitää tehdä näkyväksi. Seuratoiminta tarvitsee perinteitä, mutta myös kysymyksen: palveleeko tämä tapa edelleen sitä

tarkoitusta, jota varten se on syntynyt? Jos vastaus on kyllä, sitä kannattaa vahvistaa. Jos vastaus on epävarma, sitä kannattaa tarkastella yhdessä.

Matalan kynnyksen harrastaminen ja kasvavat kustannukset

Seuratoiminnassa halutaan pitää harrastamisen kynnys matalana. Tämä näkyi dialogeissa vahvasti. Seurat haluavat, että lapset ja nuoret pääsevät mukaan, että harrastaminen olisi perheille mahdollista ja että talous ei muodostuisi esteeksi osallistumiselle.

Samaan aikaan kustannuspaineet kasvavat. Tilavuokrat, varusteet, lisenssit, kilpailumatkat, valmennus, hallinto, vakuutukset, tapahtumat ja olosuhteiden ylläpito maksavat. Erityisesti yksityisissä tiloissa toimivilla tai lajikohtaisia erityisolosuhteita tarvitsevilla seuroilla kustannukset voivat olla huomattavia. Olosuhteita koskevissa keskusteluissa tuli esiin, että tilojen hinta ja saatavuus vaikuttavat suoraan siihen, millaisia harrastusmahdollisuuksia seura pystyy tarjoamaan.

Tämä jännite on seuratoiminnan kannalta erityisen vaikea, koska molemmat puolet ovat totta. Harrastamisen pitäisi olla mahdollisimman saavutettavaa. Samalla toiminnan laatu, turvallisuus ja jatkuvuus edellyttävät resursseja. Seuroilta ei voi odottaa loputtomasti lisää laatua, vastuullisuutta ja saavutettavuutta ilman, että joku kantaa kustannukset.

Taloudellinen saavutettavuus ei ratkea vain sillä, että maksuja pidetään mahdollisimman alhaisina. Jos maksut painetaan alas mutta toiminta nojaa samalla yhä enemmän vapaaehtoisten kuormitukseen, ongelma siirtyy toiseen paikkaan. Jos kustannukset siirretään suoraan perheille, osa harrastajista jää ulkopuolelle. Jos seura ei saa riittäviä resursseja, toiminnan kehittäminen vaikeutuu.

Dialogit osoittivat, että taloudelliset kysymykset tarvitsevat yhteistä tarkastelua. Seurojen, kuntien ja alueellisten toimijoiden on ymmärrettävä, mistä harrastamisen kustannukset muodostuvat ja miten ne vaikuttavat eri perheisiin. Tarvitaan ennakoitavuutta, tukimalleja, avoimuutta ja mahdollisuuksia osallistua eri tasoilla.

Matalan kynnyksen harrastaminen ei tarkoita, että kaiken pitäisi olla ilmaista. Se tarkoittaa, että kustannukset eivät saa tulla yllätyksenä, apua pitää olla saatavilla ja perheiden erilaiset tilanteet pitää tunnistaa. Kustannusten rinnalla on tarkasteltava myös aikaa, matkoja ja vanhempien osallistumisodotuksia, sillä nekin ovat osallistumisen hintoja.

Tavoitteellisuus ja nuoren kokonaiskuormitus

Tavoitteellinen harrastaminen on tärkeä osa seuratoimintaa. Se antaa lapsille ja nuorille mahdollisuuden kehittyä, ponnistella, asettaa päämääriä ja tavoitella omia unelmiaan. Dialogeissa tavoitteellisuus ei näyttäytynyt kielteisenä asiana. Päinvastoin se nähtiin monelle nuorelle merkityksellisenä polkuna.

Samalla keskusteluissa nousi vahvasti esiin nuoren kokonaiskuormitus. Harjoitukset, kilpailut, koulu, läksyt, palautuminen, uni, ravinto, sosiaalinen elämä ja perheen arki muodostavat kokonaisuuden, jota mikään yksittäinen toimija ei aina näe kokonaan.

Tavoitteellisuuden jännite syntyy siitä, että kehittyminen vaatii sitoutumista, mutta nuoren arki ei saa kaventua vain suorittamiseksi. Nuori tarvitsee haasteita, mutta myös lepoa. Hän tarvitsee tavoitteita, mutta myös iloa. Hän tarvitsee tukea, mutta myös mahdollisuutta kasvaa omaan tahtiin.

Dialogeissa korostui ajatus, että nuori ei ole vain urheilija. Tämä on tavoitteellisen harrastamisen ydinkysymys. Jos nuori nähdään vain suoritusten, harjoitusmäärien tai potentiaalin kautta, kokonainen ihminen katoaa. Jos taas tavoitteellisuutta vältellään kokonaan kuormituksen pelossa, osa nuorista jää vaille tarvitsemaansa tukea ja haastetta.

Tasapaino ei synny yhdellä mallilla. Se edellyttää keskustelua nuoren, vanhempien, valmentajien, koulun ja muiden tukitoimijoiden välillä. Se edellyttää valmennuskulttuuria, jossa jaksamisesta, palautumisesta ja arjen peruspalikoista puhuminen on yhtä luonnollista kuin harjoittelusta puhuminen.

Tämä jännite liittyy myös seuratoiminnan rakenteisiin. Onko nuorella vaihtoehtoja? Voiko polkua keventää ilman, että se tulkitaan luovuttamiseksi? Voiko panostaa enemmän ilman, että muu elämä jää sivuun? Onko seuralla yhteys kouluun tai alueellisiin tukipalveluihin? Saako valmentaja tukea kokonaiskuormituksen hahmottamiseen?

Tavoitteellinen harrastaminen tarvitsee kunnianhimoa, mutta myös viisautta. Parhaimmillaan se tukee nuoren kasvua. Huonoimmillaan se kuluttaa sitä voimavaraa, jonka varaan urheilu rakentuu: nuoren omaa iloa, motivaatiota ja hyvinvointia.

Vanhemmat voimavarana ja roolien epäselvyys

Vanhemmat ovat seuratoiminnan yksi suurimmista voimavaroista. He mahdollistavat lasten ja nuorten harrastamista käytännössä joka päivä. He kuljettavat, kannustavat, maksavat, järjestävät, viestivät ja kantavat vastuuta. Ilman vanhempien panosta moni seuratoiminnan perusrakenne ei toimisi.

Dialogeissa vanhempien merkitys nousi esiin sekä suorasti että välillisesti lähes kaikissa teemoissa. Vanhemmat vaikuttavat saavutettavuuteen, koska heidän aikansa, rahansa ja voimavaransa määrittävät lapsen osallistumista. He vaikuttavat tavoitteelliseen harrastamiseen, koska he tukevat tai joskus myös kuormittavat nuoren polkua. He vaikuttavat yhdenvertaisuuteen, koska perheiden erilaiset lähtökohdat näkyvät seuratoiminnassa. He vaikuttavat olosuhteisiin, koska kuljetukset, aikataulut ja harjoituspaikat tulevat perheiden arkeen.

Samalla vanhempien rooli on usein epäselvä. Mitä vanhemmalta odotetaan? Milloin hänen pitää osallistua? Mistä saa kysyä? Mihin voi vaikuttaa? Missä menee valmentajan, joukkueenjohtajan, seuran ja vanhemman vastuun raja? Nämä kysymykset eivät aina ole selviä vanhemmille eivätkä seuroille.

Epäselvyys synnyttää helposti jännitteitä. Vanhempi voi kokea, ettei saa riittävästi tietoa. Valmentaja voi kokea vanhemman kysymykset puuttumisena. Joukkueenjohtaja voi jäädä viestien ja odotusten väliin. Aktiivisimmat vanhemmat voivat kuormittua, kun vastuut kasaantuvat heille. Vähemmän mukana olevat vanhemmat voivat jäädä sivuun tai kokea, etteivät kuulu yhteisöön samalla tavalla.

Vanhempien roolia koskevissa dialogeissa tunnistettiin, että roolien epäselvyys on yksi keskeinen kuormitusta lisäävä tekijä. Kun vastuut sanoitetaan, tehtävät rajataan ja osallistumisen tapoja monipuolistetaan, vanhempien voimavara voi tulla paremmin käyttöön ilman, että se muuttuu hiljaiseksi pakoksi.

Tämä jännite on seuratoiminnan tulevaisuuden kannalta tärkeä. Vanhempien panosta tarvitaan jatkossakin, mutta sitä ei voi pitää itsestäänselvyytenä. Vanhemmat tarvitsevat selkeyttä, perehdytystä ja arvostusta. Seurat tarvitsevat tapoja jakaa vastuuta niin, ettei toiminta nojaa liian harvoihin ihmisiin.

Jännitteet eivät ole epäonnistumisia

Dialogien läpi kulkevat jännitteet eivät tarkoita, että seuratoiminta olisi epäonnistunut. Päinvastoin ne kertovat siitä, että seuratoiminta elää monien tärkeiden tavoitteiden keskellä. Se haluaa olla avoin ja laadukas, saavutettava ja tavoitteellinen, yhteisöllinen ja toimiva, vapaaehtoinen ja vastuullinen, jatkuva ja uudistuva.

Jännitteet syntyvät usein juuri siitä, että seuratoiminnalta odotetaan paljon hyvää. Halu pitää harrastaminen matalan kynnyksen toimintana törmää kasvaviin kustannuksiin. Halu tarjota tavoitteellista valmennusta törmää nuoren kokonaiskuormituksen huomioimiseen. Halu säilyttää toimivat käytännöt

törmää tarpeeseen avata tilaa uusille. Halu luottaa vapaaehtoisuuteen törmää ihmisten jaksamisen rajoihin.

Näitä jännitteitä ei voi poistaa kokonaan. Niitä voidaan kuitenkin johtaa paremmin. Johtaminen ei tässä tarkoita vain seuran hallinnollista johtamista, vaan yhteistä kykyä tunnistaa, mistä arjen kitka syntyy, mistä pitää puhua ja kenen kanssa ratkaisuja on etsittävä.

Jännitteiden näkyväksi tekeminen on ensimmäinen askel. Kun ne jäävät piiloon, ne näyttäytyvät helposti yksittäisinä riitoina, pettymyksinä tai epäonnistumisina. Kun ne sanoitetaan, niistä tulee yhteisiä kehittämiskysymyksiä.

Kohti yhteistä kieltä

Dialogien yksi tärkeä tehtävä oli luoda yhteistä kieltä seuratoiminnan arjelle. Kun seurat, vanhemmat, valmentajat, kuntatoimijat ja muut osallistujat puhuvat samoista ilmiöistä omista kokemuksistaan käsin, syntyy mahdollisuus ymmärtää toisia paremmin.

Yhteinen kieli ei tarkoita, että kaikki olisivat samaa mieltä. Se tarkoittaa, että tunnistetaan, mistä oikeastaan puhutaan. Kun puhutaan olosuhteista, puhutaan myös reiluudesta ja mahdollisuuksista. Kun puhutaan vanhemmista, puhutaan myös rooleista ja kuormituksesta. Kun puhutaan saavutettavuudesta, puhutaan myös tunteesta, että toiminta on minua varten. Kun puhutaan tavoitteellisuudesta, puhutaan myös nuoren koko elämästä.

Tämä yhteinen kieli on kehittämistyön edellytys. Ilman sitä ratkaisut jäävät helposti pinnallisiksi. Silloin voidaan lisätä viestintää ymmärtämättä, miksi tieto ei tavoita. Voidaan avata uusia ryhmiä ymmärtämättä, miksi ihmiset eivät uskalla tulla. Voidaan jakaa vuoroja ymmärtämättä, miten päätökset koetaan. Voidaan vaatia vapaaehtoisia ymmärtämättä, miksi ihmiset eivät jaksa sitoutua.

Dialogit eivät ratkaisseet näitä kysymyksiä, mutta ne tekivät ne näkyviksi. Se on merkittävä askel. Kun seuratoiminnan arjen jännitteet tunnistetaan yhteisiksi, niitä voidaan myös käsitellä yhteisesti.

10. Ratkaisusuunnat ja kehittämisen mahdollisuudet

Mitä dialogit osoittavat, mutteivät vielä ratkaise

Seuradialogien tehtävänä ei ollut tuottaa valmista toimenpideohjelmaa. Keskusteluissa ei päätetty, mitä kukin seura, kunta tai alueellinen toimija seuraavaksi tekee. Dialogien arvo oli toisenlainen: ne tekivät näkyväksi, missä kohdin seuratoiminnan arki kantaa, missä se kuormittaa ja millaisiin suuntiin kehittämistyötä olisi mielekästä viedä.

Ratkaisusuunnat eivät siis ole irrallisia ehdotuksia, vaan ne nousevat dialogeissa toistuneista kokemuksista. Ne liittyvät arjen selkeyttämiseen, mukaan tulemisen kynnyksen madaltamiseen, vastuiden jakamiseen, viestinnän parantamiseen, olosuhteiden reiluuteen ja seurojen, kuntien ja muiden toimijoiden välisen yhteistyön vahvistamiseen.

Ratkaisusuunnat yhdellä silmäyksellä		
1. Selkeämpi seuraviestintä ja näkyvämmät sisäänkäynnit	**2.** Vapaaehtoisen polku ja pienemmät tehtävät	**3.** Vanhempien roolien sanoittaminen

4. Olosuhteiden pelisäännöt ja läpinäkyvämpi vuoropuhelu	**5.** Taloudellisen saavutettavuuden vahvistaminen	**6.** Joustavat harrastus- ja urheilijapolut
7. Turvallinen ja yhdenvertainen toimintaympäristö arjen käytäntöinä	**8.** Yhteistyö yli seura-, laji- ja kuntarajojen	**9.** Tiedolla johtaminen ja kokemustiedon yhdistäminen

Yhteistä ratkaisusuunnille on se, että ne eivät perustu ajatukseen yhdestä suuresta korjausliikkeestä. Seuratoiminnan haasteet ovat usein kasautuvia ja arkisia. Siksi myös ratkaisut ovat monesti pieniä, käytännöllisiä ja toistuvia: parempia pelisääntöjä, selkeämpää tietoa, varhaisempaa keskustelua, jaettuja tehtäviä, näkyvämpiä rooleja ja parempaa tukea niille ihmisille, jotka kannattelevat toimintaa.

Dialogit osoittavat, että seuratoiminnan kehittämisessä tarvitaan samanaikaisesti kahta tasoa. Ensimmäinen taso on seurojen oma arki: miten toiminta organisoidaan, miten ihmiset kohdataan ja miten vastuut jaetaan. Toinen taso on seurojen ympärillä oleva tukirakenne: kunnat, koulut, aluejärjestöt, lajiliitot, olosuhteet, avustukset, koulutus, verkostot ja yhteiset käytännöt. Jos vain toista kehitetään, kokonaisuus jää vajaaksi.

Selkeämpi seuraviestintä ja näkyvämmät sisäänkäynnit

Viestintä nousi dialogeissa esiin lähes kaikissa teemoissa. Se liittyi yhdenvertaisuuteen, saavutettavuuteen, vanhempien rooliin, olosuhteisiin ja tavoitteelliseen harrastamiseen. Viestintä ei ole vain tiedottamista niille, jotka ovat jo mukana. Se on usein ensimmäinen väylä seuratoimintaan.

Keskeinen ratkaisusuunta on tehdä seuratoiminnan sisäänkäynnit selkeämmiksi. Uuden harrastajan tai vanhemman pitäisi helposti löytää vastaus peruskysymyksiin: kenelle toiminta on tarkoitettu, miten mukaan pääsee, mitä se maksaa, mitä varusteita tarvitaan, voiko tulla kokeilemaan, keneltä voi kysyä ja mitä vanhemmalta odotetaan.

Tämä ei tarkoita, että jokaisen seuran pitäisi rakentaa raskas viestintäjärjestelmä. Päinvastoin tarvitaan kevyitä, toistettavia ja seurojen arkeen sopivia ratkaisuja. Esimerkiksi yhteiset viestintäpohjat, uuden harrastajan tervetulopaketti, selkokieliset ilmoittautumisohjeet, kustannusten vuosikello ja selkeä yhteyshenkilö voivat auttaa paljon.

Viestintää kannattaa tarkastella erityisesti niiden näkökulmasta, jotka eivät vielä tunne seuraa. Mukana oleville moni asia on itsestään selvää. Uudelle perheelle juuri nämä itsestäänselvyydet voivat olla kynnys. Jos viestintä avaa toimintaa ulospäin, se vahvistaa samalla yhdenvertaisuutta ja saavutettavuutta.

Vapaaehtoisen polku ja pienemmät tehtävät

Seuratoiminnan arki nojaa vahvasti vapaaehtoisiin, vanhempiin ja aktiivisiin vastuunkantajiin. Dialogeissa tämä näyttäytyi suurena voimavarana mutta myös haavoittuvuutena. Kun tehtävät kasaantuvat samoille ihmisille, toiminta kuormittuu ja jatkuvuus vaarantuu.

Yksi keskeinen ratkaisusuunta on vapaaehtoisen polun selkeyttäminen. Tämä tarkoittaa, että seurassa tehdään näkyväksi, millaisia tehtäviä on, mitä niihin kuuluu, kuinka pitkäksi aikaa niihin sitoudutaan,

keneltä saa tukea ja miten tehtävästä voi siirtyä pois. Kun tehtävä on rajattu ja ymmärrettävä, siihen on helpompi tarttua.

Erityisen tärkeää on jakaa tehtäviä pienempiin osiin. Kaikki eivät voi tai halua lähteä joukkueenjohtajaksi, hallitukseen tai pitkäaikaiseen vastuurooliin. Moni voisi kuitenkin auttaa yksittäisessä tapahtumassa, viestinnässä, kuljetuksissa, kahviossa, varainhankinnassa, uusien perheiden vastaanottamisessa tai pienessä taustatehtävässä.

Mikrotehtävät madaltavat vapaaehtoisuuden kynnystä. Ne vähentävät tunnetta, että jos antaa pikkusormen, menee koko käsi. Samalla ne voivat tuoda uusia ihmisiä mukaan ja keventää aktiivisimpien taakkaa. Tämä tukee myös yhteisöllisyyttä: osallistuminen ei jakaudu vain muutamalle, vaan useampi löytää oman kokoisensa tavan olla mukana.

Tärkeää on myös vapaaehtoisten perehdytys ja kiittäminen. Ihminen jaksaa paremmin, kun hän tietää, mitä tekee, miksi se on tärkeää ja että hänen panoksensa huomataan. Vapaaehtoisten tukeminen ei ole ylimääräinen hallinnollinen tehtävä, vaan seuratoiminnan kestävyyden ydintä.

Vanhempien roolien sanoittaminen

Vanhempien rooli on niin keskeinen, ettei sitä voi jättää sattumanvaraiseksi. Dialogit osoittivat, että moni vanhempien ja seurojen välinen jännite syntyy epäselvistä odotuksista. Vanhemmat eivät aina tiedä, mitä heiltä odotetaan, eikä seura aina tiedä, mitä vanhemmat tarvitsevat.

Ratkaisusuuntana on vanhempien roolien sanoittaminen nykyistä selkeämmin. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi vanhemman perusroolin kuvaamista: mitä tarkoittaa olla mukana lapsen harrastuksessa tässä seurassa? Mitä vanhemman on hyvä tietää? Miten lasta tuetaan? Miten valmentajaan ollaan yhteydessä? Mitä asioita käsitellään joukkueenjohtajan kanssa? Milloin seura toivoo vanhemman osallistuvan?

Roolien sanoittaminen ei tarkoita vanhempien kontrollointia. Se tarkoittaa yhteisen toiminnan rakentamista. Kun roolit ovat näkyvissä, väärinymmärryksiä syntyy vähemmän. Vanhempi tietää, milloin hän toimii lapsensa tukijana, milloin vapaaehtoisena ja milloin seurayhteisön jäsenenä. Seura taas pystyy paremmin kutsumaan vanhempia mukaan ilman, että tehtävät muuttuvat epämääräisiksi velvollisuuksiksi.

Vanhempien roolia kannattaa käsitellä erityisesti harrastuksen alussa ja siirtymävaiheissa. Uuden harrastajan perhe tarvitsee erilaista tietoa kuin pitkään mukana ollut. Tavoitteelliseen ryhmään siirtyvän nuoren vanhemmat tarvitsevat tietoa harjoittelun kokonaisuudesta, kuormituksesta ja rooleista. Kilpailu- tai turnaustoimintaan siirtyminen tuo uusia odotuksia. Näissä kohdissa avoin keskustelu ehkäisee myöhempiä jännitteitä.

Vanhempien roolin selkeyttäminen on samalla saavutettavuusteko. Se auttaa erityisesti niitä perheitä, joille seuratoiminnan käytännöt eivät ole ennestään tuttuja.

Olosuhteiden pelisäännöt ja läpinäkyvämpi vuoropuhelu

Olosuhteet nousivat dialogeissa yhdeksi seuratoiminnan keskeisimmistä kehittämiskohdista. Kyse ei ollut vain tilojen määrästä, vaan siitä, miten tilat jakautuvat, millä perusteilla vuoroja myönnetään, miten kustannukset muodostuvat ja miten eri seurat kokevat mahdollisuutensa toimia ja vaikuttaa.

Ratkaisusuuntana on olosuhteiden pelisääntöjen ja vuoropuhelun vahvistaminen. Seurat tarvitsevat selkeää tietoa siitä, millä perusteilla tiloja ja vuoroja jaetaan, miten muutoksia tehdään, miten uusia toimijoita huomioidaan ja miten palautetta voi antaa. Läpinäkyvyys ei poista kaikkia ristiriitoja, mutta se vähentää epäluottamusta.

Erityisen tärkeää on tunnistaa jatkuvuuden ja uusiutumisen jännite. Vakiintuneet seurat tarvitsevat ennakoitavuutta, jotta ne voivat suunnitella toimintaa. Uudet, pienet tai kasvavat toimijat tarvitsevat mahdollisuuksia päästä mukaan. Jos vuorojako koetaan pysyvästi suljetuksi, järjestelmä alkaa näyttäytyä epäoikeudenmukaisena. Jos taas jatkuvuutta ei turvata, toiminnan laatu ja ennakoitavuus kärsivät.

Koulujen tilojen osalta tarvitaan yhtenäisempiä käytäntöjä ja vahvempaa koulu–seura-yhteistyötä. Koulujen liikuntatilat ovat erityisen tärkeitä matalan kynnyksen harrastamisessa, koska ne ovat lähellä lasten arkea. Samalla dialogit osoittivat, että käytännöt voivat vaihdella ja riippua paljon paikallisista suhteista ja koulujen vastuuhenkilöistä. Tarvitaan yhteistä keskustelua siitä, miten koulutilat voivat tukea lasten ja nuorten liikkumista myös koulupäivän ulkopuolella.

Yksityisten tilojen osalta tarvitaan kokonaiskuvaa niiden roolista alueen olosuhdeverkostossa. Jos yksityiset tilat mahdollistavat toimintaa, jota julkiset tilat eivät tarjoa, niiden kustannus- ja tukirakenteita on tarkasteltava osana laajempaa liikuntapolitiikkaa. Muuten osa lajeista ja harrastajista joutuu lähtökohtaisesti eriarvoiseen asemaan.

Taloudellisen saavutettavuuden vahvistaminen

Harrastamisen kustannukset nousivat dialogeissa esiin useissa yhteyksissä. Taloudellinen saavutettavuus ei ole vain vähävaraisten perheiden kysymys, vaan koko seuratoiminnan nykypäivän ja tulevaisuuden kysymys. Jos kustannukset nousevat, harrastamisen piiri kapenee. Jos kustannuksia ei kateta, toiminnan laatu ja jatkuvuus kärsivät.

Ratkaisusuuntana on kustannusten ennakoitavuuden ja tukirakenteiden vahvistaminen. Perheiden on tärkeää tietää jo alkuvaiheessa, millaisista kustannuksista harrastus koostuu. Tämä koskee kausimaksuja, varusteita, lisenssejä, kilpailuja, leirejä, matkoja ja mahdollisia talkoo- tai varainhankintaodotuksia.

Seurojen kannattaa tehdä kustannukset näkyviksi mahdollisimman selkeästi ja avoimesti. Samalla on tärkeää kertoa, onko tarjolla maksuhuojennuksia, tukirahastoja, varustekierrätystä, kokeilujaksoja tai muita keinoja madaltaa taloudellista kynnystä. Tukimahdollisuuksista pitää viestiä niin, että avun pyytäminen ei tunnu leimaavalta.

Taloudellinen saavutettavuus ei kuitenkaan ole yksin seurojen ratkaistavissa. Kuntien avustukset, tilamaksut, alueelliset tukimallit, lahjoitukset, sponsorointi ja yhteistyö voivat vaikuttaa siihen, kuinka paljon kustannuksia siirtyy perheille. Siksi tarvitaan yhteistä keskustelua siitä, mitä seuratoiminnan kohtuuhintaisuus edellyttää ja kuka siitä kantaa vastuuta.

Joustavat harrastus- ja urheilijapolut

Tavoitteellista harrastamista koskevissa dialogeissa nousi vahvasti esiin tarve joustaville poluille. Seuratoiminnan ei tulisi rakentua vain yhden mallin varaan, jossa lapsi tai nuori joko sitoutuu yhä vahvemmin tavoitteelliseen toimintaan tai jää pois. Tarvitaan erilaisia tapoja olla mukana.

Ratkaisusuuntana on harrastus- ja urheilijapolkujen selkeyttäminen ja joustavoittaminen. Nuorella pitäisi olla mahdollisuus edetä tavoitteellisemmin, keventää harjoittelua, palata mukaan, vaihtaa ryhmää tai löytää omaan elämäntilanteeseensa sopiva taso ilman, että polun muutos koetaan epäonnistumisena.

Tämä edellyttää seuroilta sekä rakenteita että kulttuuria ja mahdollisesti niiden muuttamista. Rakenteet tarkoittavat ryhmiä, vaihtoehtoja, siirtymäkohtia ja yhteistyötä. Kulttuuri tarkoittaa sitä, että erilaisia polkuja arvostetaan. Harrastetoiminta ei ole “vähemmän arvokasta” kuin kilpatoiminta, eikä tavoitteellinen urheilu ole ristiriidassa harrastamisen ilon kanssa, jos se tehdään nuoren kokonaisarkea kunnioittaen.

Nuoren kokonaiskuormituksen huomioiminen on tässä keskeistä. Harjoittelu, koulu, lepo, ravinto, ystävät ja perhe muodostavat kokonaisuuden. Seurat eivät voi hallita kaikkea, mutta ne voivat rakentaa toimintatapoja, joissa jaksamisesta, palautumisesta ja arjen peruspalikoista puhutaan avoimesti.

Alueellinen yhteistyö on tärkeää erityisesti silloin, kun yksittäinen seura ei pysty tarjoamaan sopivaa polkua. Yhteisvalmennus, seurojen välinen yhteistyö, kouluyhteistyö, urheiluakatemiat ja lajien välinen tuki voivat auttaa nuorta löytämään paikan, jossa kehittyminen ja hyvinvointi pysyvät tasapainossa.

Turvallinen ja yhdenvertainen toimintaympäristö arjen käytäntöinä

Yhdenvertaisuus ja turvallisuus eivät vahvistu vain arvoilla ja linjauksilla. Ne vahvistuvat arjen käytännöissä. Dialogit osoittivat, että seuratoiminnassa on paljon hyvää pohjaa: halua kohdata erilaisia harrastajia, rakentaa turvallista ilmapiiriä ja kehittää toimintaa. Samalla ne osoittivat, että hyvät tavoitteet tarvitsevat käytännön tukea.

Ratkaisusuuntana on tehdä yhdenvertaisuudesta ja turvallisuudesta mahdollisimman konkreettisia. Seuroissa voidaan kysyä: miten uusi harrastaja otetaan vastaan? Miten kiusaamiseen tai epäasialliseen käytökseen puututaan? Miten eri kieli- ja kulttuuritaustat huomioidaan? Miten erityistarpeista voi kertoa? Miten valmentajat saavat tukea vaikeisiin tilanteisiin? Miten varmistetaan, että hiljaisemmatkin äänet kuuluvat?

Tärkeää on, ettei yhdenvertaisuus näyttäydy seuroille vain lisävaatimuksena. Sen pitää kytkeytyä arjen sujuvuuteen. Selkeät toimintatavat helpottavat myös valmentajien, ohjaajien ja vapaaehtoisten työtä. Kun tiedetään, miten toimitaan, tilanteet eivät jää yksittäisten ihmisten tulkinnan varaan.

Turvallinen ja yhdenvertainen toimintaympäristö rakentuu myös kielen kautta. Miten seurassa puhutaan lapsista, nuorista, vanhemmista, erilaisuudesta, tavoitteista ja epäonnistumisista? Kieli luo kulttuuria. Jos seurassa on lupa kysyä, epäonnistua ja tulla mukaan keskeneräisenä, kynnys osallistua madaltuu.

Yhteistyö yli seura-, laji- ja kuntarajojen

Dialogeissa toistui ajatus, ettei mikään toimija pysty ratkaisemaan seuratoiminnan kysymyksiä yksin. Seurat tarvitsevat toisiaan, kuntaa ja sen eri toimijoita, aluejärjestöjä, lajiliittoja, muita tukiorganisaatioita, tilojen tarjoajia, asiantuntijoita ja perheitä. Yhteistyö ei ole vain mukava lisä, vaan monessa kysymyksessä välttämättömyys.

Ratkaisusuuntana on yhteistyön vahvistaminen yli seura-, laji- ja kuntarajojen. Tämä voi tarkoittaa yhteisiä harrastusryhmiä, yhteisvalmennusta, koulutuksia, varustekierrätystä, yhteisiä tapahtumia, tilojen yhteiskäyttöä, yhteisiä viestintäkanavia tai alueellisia polkuja tavoitteelliseen urheiluun.

Yhteistyö voi myös auttaa erityisesti pienempiä seuroja. Kaikkea ei tarvitse tehdä yksin. Pieni seura voi hyötyä yhteisistä pohjista, koulutuksista, viestintämalleista ja kumppanuuksista. Isompi seura voi tarjota osaamista tai tukea ilman, että yhteistyöstä tulee kilpailuasetelma. Kunta tai aluejärjestö voi toimia kokoavana ja mahdollistavana tahona paikallisesti ja alueellisesti.

Yhteistyö edellyttää kuitenkin luottamusta. Se ei synny pelkästä verkoston olemassaolosta, vaan yhteisestä tekemisestä ja avoimesta keskustelusta. **Dialogit** voivat toimia tässä pohjana: ne ovat jo luoneet tilaa sille, että eri toimijat kuulevat toistensa arkea ja ymmärtävät paremmin, miksi jokin asia näyttäytyy toiselle vaikeana.

Tiedolla johtaminen ja kokemustiedon yhdistäminen

Seuratoiminnan kehittämisessä tarvitaan sekä määrällistä tietoa että kokemuksellista ymmärrystä. Kyselyt, tilastot, käyttöasteet, jäsenmäärät ja taloustiedot kertovat tärkeitä asioita. Dialogit puolestaan näyttävät, miltä nämä asiat tuntuvat arjessa ja millaisia merkityksiä niille annetaan.

Ratkaisusuuntana on yhdistää nämä kaksi tietoa paremmin. Esimerkiksi tilojen käyttöaste kertoo, kuinka paljon tiloja käytetään, mutta ei vielä sitä, kokevatko seurat vuorojen jakautuvan reilusti. Harrastusmaksujen taso kertoo kustannuksista, mutta ei sitä, millaista epävarmuutta perheet kokevat. Seurakysely kertoo kehitystarpeista, mutta dialogi voi auttaa ymmärtämään, miksi jokin asia on vaikea muuttaa käytännössä.

Tiedolla johtaminen ei tarkoita vain numeroiden keräämistä. Se tarkoittaa myös sitä, että tieto muuttuu yhteiseksi ymmärrykseksi ja päätösten perustaksi. Dialogeissa syntynyt kokemustieto voi auttaa suuntaamaan jatkotoimia sinne, missä arjen vaikutus on suurin.

Ratkaisusuuntien yhteinen nimittäjä: arjen kitkan vähentäminen

Kun ratkaisusuuntia tarkastellaan yhdessä, niiden yhteiseksi nimittäjäksi nousee arjen kitkan vähentäminen. Seuratoiminnassa ei ole kyse siitä, että ihmisiltä puuttuisi halu tehdä hyvää. Usein kyse on siitä, että arki on liian epäselvää, kuormittavaa tai sattumanvaraista.

Kitkaa syntyy, kun uusi perhe ei löydä tietoa. Kun vanhemman rooli on epäselvä. Kun vapaaehtoistehtävä on liian suuri. Kun tilavuoron perusteita ei ymmärretä. Kun kustannukset yllättävät. Kun nuoren kuormitus jää yksittäisten aikuisten tulkinnan varaan. Kun saavutettavuus huomataan vasta silloin, kun joku jää pois.

Ratkaisusuunnat pyrkivät vähentämään tätä kitkaa. Ne eivät poista kaikkea vaikeutta, eivätkä tee seuratoiminnasta yksinkertaista. Mutta ne voivat tehdä arjesta ennakoitavampaa, reilumpaa ja kestävämpää.

Tässä mielessä kehittämistyön tärkein kysymys ei ole vain “mitä uutta pitäisi tehdä”. Yhtä tärkeää on kysyä: mitä voisimme selkeyttää, keventää, jakaa, avata ja sanoittaa paremmin? Usein seuratoiminnan suuri kehitysaskel syntyy siitä, että jo olemassa oleva hyvä työ saa tuekseen paremmat rakenteet.

Mitä dialogit osoittavat mahdolliseksi?

Dialogit osoittavat, että Päijät-Hämeen seuratoiminnassa on paljon valmiutta kehittämiseen. Keskusteluissa ei noussut esiin välinpitämättömyyttä, vaan halu ymmärtää ja parantaa toimintaa. Seuroissa tunnistetaan arjen haasteita, mutta myös mahdollisuuksia. Kunnat ja muut toimijat voivat olla kumppaneita, jos yhteinen kieli ja luottamus vahvistuvat.

Dialogit eivät ratkaisseet sitä, miten kaikki kehittämistoimet toteutetaan. Ne kuitenkin osoittivat suunnan. Seuratoiminnan kehittämisessä kannattaa edetä kohti selkeämpää viestintää, jaetumpaa vastuuta, saavutettavampaa toimintaa, läpinäkyvämpiä olosuhdekäytäntöjä, joustavampia harrastuspolkuja ja vahvempaa yhteistyötä.

Näissä kaikissa on kyse samasta perusajatuksesta: seuratoiminnan ihmiset eivät tarvitse lisää yksin kannettavia odotuksia, vaan parempia tapoja kantaa arkea yhdessä.

Seuraavassa ja viimeisessä luvussa kootaan raportin johtopäätökset: mitä tästä ymmärryksestä jää käteen ja millainen perusta se antaa Päijät-Hämeen seuratoiminnan seuraaville askelille.

11. Johtopäätökset

Mitä tästä ymmärryksestä jäi käteen

Seuradialogit pysäyttivät katsomaan Päijät-Hämeen seuratoimintaa arjen tasolta. Ne toivat esiin sen työn, joka usein jää näkymättömäksi: valmentajien, ohjaajien, vanhempien, vapaaehtoisten, työntekijöiden, muiden seuratoimijoiden, kuntien ja muiden kumppaneiden jatkuvan pyrkimyksen saada harrastaminen, liikunta ja urheilu sekä liikkuminen mahdolliseksi erilaisille ihmisille.

Dialogien perusteella seuratoiminta ei näyttäydy vain järjestettynä liikuntana tai urheilun harrastamisena. Se on paikallinen yhteisö, lasten ja nuorten kasvun ympäristö, perheiden arjen osa, vapaaehtoisuuden kenttä, tavoitteellisen urheilun polku ja tärkeä osa alueellista hyvinvointia. Siksi sen kehittäminen ei voi olla vain yksittäisten ongelmien ratkaisemista. Se vaatii kokonaisuuden ymmärtämistä.

Hankkeen dialogeissa nousi esiin paljon vahvuuksia. Seuroissa on sitoutumista, osaamista, yhteisöllisyyttä ja halua kehittää toimintaa. Moni toimija kantaa vastuuta suurella sydämellä. Lasten ja nuorten liikkumisen, osallisuuden ja urheilun mahdollistamiseksi tehdään paljon sellaista työtä, jota ei aina pystytä mittaamaan numeroina tai kuvaamaan toimintasuunnitelmissa.

Samalla dialogit tekivät näkyväksi sen, että seuratoiminta toimii monien jännitteiden keskellä. Hyvä tahto ei yksin riitä, jos vastuut kasaantuvat. Avoimuus ei vielä tarkoita saavutettavuutta, jos mukaan tulemisen kynnys on käytännössä korkea. Laadukas toiminta vaatii resursseja, mutta kustannukset eivät saa sulkea ihmisiä ulos. Tavoitteellinen urheilu voi tukea nuoren kasvua, mutta vain jos nuoren koko arki pysyy mukana. Vanhemmat ovat korvaamaton voimavara, mutta heidän roolinsa tarvitsee selkeyttä ja tukea.

Tämän raportin johtopäätökset tiivistävät dialogien keskeisen ymmärryksen viideksi havainnoksi.

Seuratoiminnan suurin vahvuus on ihmisissä ja siksi ihmisistä on pidettävä parempaa huolta

Dialogien vahvin viesti on, että seuratoiminta rakentuu ihmisten varaan. Valmentajat, ohjaajat, vapaaehtoiset, vanhemmat, seurajohtajat ja hallitusaktiivit tekevät arjessa jatkuvasti päätöksiä, jotka vaikuttavat siihen, miten lapset, nuoret ja aikuiset pääsevät mukaan liikkumaan ja urheilemaan.

Tämä ihmisvoima on seuratoiminnan suurin vahvuus. **Samalla se on sen suurin haavoittuvuus.** Jos toiminta nojaa liikaa yksittäisiin vastuunkantajiin, se kuormittuu ja haurastuu. Jos tieto, osaaminen ja käytännöt elävät vain ihmisten muistissa, ne katoavat ihmisten vaihtuessa. Jos vapaaehtoisuus muuttuu hiljaiseksi velvollisuudeksi, seuratoiminnan kannatteleva voima alkaa kulua.

Siksi seuratoiminnan kehittämisessä ei riitä, että ihmisiltä pyydetään lisää. Tarvitaan rakenteita, jotka auttavat ihmisiä jaksamaan: selkeitä rooleja, jaettuja tehtäviä, perehdytystä, viestinnän tukea, vapaaehtoisten arvostamista ja mahdollisuutta sanoa myös ei. Monissa seuroissa tätä tehdään jo, mutta dialogit osoittavat, että rakenteiden vahvistamiselle on edelleen tarvetta. Ihmisistä huolehtiminen ei ole pehmeä lisä seuratoimintaan. Se on sen jatkuvuuden ja yhteisöllisyyden perusedellytys.

Yhdenvertaisuus ja saavutettavuus eivät ole erillisiä teemoja, vaan seuratoiminnan peruskysymyksiä

Dialogit osoittivat, että yhdenvertaisuus ja saavutettavuus eivät rajaudu yksittäisiin erityistoimiin. Ne näkyvät kaikessa seuratoiminnan arjessa: viestinnässä, maksuissa, tiloissa, ryhmien ilmapiirissä, vanhempien kohtaamisessa, valmennuksessa ja siinä, miten uusi ihminen otetaan vastaan.

Seuratoiminta voi olla periaatteessa avointa, mutta silti käytännössä vaikeasti lähestyttävää. Kynnys voi syntyä kustannuksista, epäselvästä tiedosta, matkasta, kielestä, toimintakyvystä, sosiaalisesta jännityksestä tai kokemuksesta, ettei toiminta ole “minua varten”. Usein esteet eivät ole tahallisia, vaan ne syntyvät huomaamatta arjen kiireessä ja totutuissa toimintatavoissa.

Siksi saavutettavuus edellyttää jatkuvaa kysymistä: kenelle tämä toimii hyvin, kenelle ei, ja kenen kokemus jää meiltä kuulematta? Tämä kysymys on yhtä tärkeä pienelle seuralle, suurelle seuralle, kunnalle ja alueelliselle toimijalle.

Yhdenvertaisuus vahvistuu, kun mukaan tulemisen reitit tehdään selkeiksi, kustannukset näkyviksi, viestintä ymmärrettäväksi ja kohtaamiset tietoisesti vastaanottaviksi. Kyse ei ole siitä, että jokaisen seuran pitäisi tehdä kaikkea kaikille. Kyse on siitä, että jokainen seura voi tunnistaa omat kynnyksensä ja madaltaa niitä.

Olosuhteet ovat tilojen lisäksi kokemuksia reiluudesta, ennakoitavuudesta ja mahdollisuuksista

Olosuhteet nousivat dialogeissa vahvasti esiin. Keskusteluissa puhuttiin saleista, kentistä, koulujen tiloista, yksityisistä tiloista, vuoroista, kustannuksista ja varauskäytännöistä. Mutta syvempi kysymys oli reiluudessa: kokevatko seurat, että niillä on mahdollisuus toimia, kasvaa ja tulla kohdelluksi oikeudenmukaisesti?

Olosuhteet eivät ole vain infrastruktuuria. Ne määrittävät, missä lapset voivat harrastaa, miten vanhemmat pystyvät kuljettamaan, millaisia kustannuksia perheille syntyy, voiko uusi ryhmä aloittaa ja pystyykö seura suunnittelemaan toimintaansa pitkäjänteisesti.

Dialogit osoittivat, että olosuhteiden kehittämisessä tarvitaan investointien lisäksi läpinäkyvyyttä ja yhteisiä pelisääntöjä. Seurat tarvitsevat ennakoitavuutta, mutta myös järjestelmän, joka mahdollistaa uusiutumisen. Vakiintuneiden toimijoiden jatkuvuus ja uusien toimijoiden mukaan pääsy eivät saa olla toistensa vastakohtia.

Koulujen, kuntien, yksityisten tilojen ja seurojen välistä yhteistyötä kannattaa tarkastella kokonaisuutena. Olosuhteet eivät ole vain tilojen hallintaa, vaan seuratoiminnan mahdollisuuksien johtamista.

Tavoitteellinen harrastaminen tarvitsee tuekseen kokonaisen arjen

Tavoitteellista harrastamista koskevissa keskusteluissa kirkastui, ettei kilpa- ja huippu-urheilun roolia seuratoiminnassa voi ymmärtää vain harjoitusmäärien, kilpailujen tai tulosten kautta. Nuori ei ole vain urheilija. Hän on myös koululainen, ystävä, perheenjäsen ja kasvava ihminen.

Tavoitteellinen harrastaminen voi olla nuorelle valtava voimavara. Se voi opettaa sitoutumista, rohkeutta, pitkäjänteisyyttä, itseluottamusta ja kykyä tehdä työtä omien päämäärien eteen. Mutta se edellyttää, että nuoren kokonaiskuormitus tunnistetaan.

Harjoittelu, koulu, lepo, ravinto, sosiaalinen elämä ja perheen arki muodostavat kokonaisuuden, jota yksittäinen toimija ei aina näe. Siksi tavoitteellinen harrastaminen tarvitsee yhteistyötä valmentajien, vanhempien, koulujen, seurojen ja muiden tukitoimijoiden välillä.

Tavoitteellisuus ja harrastamisen ilo eivät ole vastakohtia. Kestävä tavoitteellisuus rakentuu juuri siitä, että nuori kokee harjoittelun merkitykselliseksi ja saa kasvaa omassa tahdissaan. Seuratoiminnan tehtävä ei ole valita harrastamisen ja kilpaurheilun välillä, vaan rakentaa polkuja, joissa erilaiset tavoitteet ja elämäntilanteet voidaan ottaa vakavasti.

Päijät-Hämeen Liikunta ja Urheilu ry

Urheilukeskus
Salpausselänkatu 8
15110 Lahti

www.phlu.fi

PaijatHameenLiikuntajaUrheilu
phlu_aluejarjesto

Vanhempien rooli on niin merkittävä, ettei sitä voi jättää sattumanvaraiseksi

Vanhemmat ovat seuratoiminnan arjen keskeisiä mahdollistajia. Heidän aikansa, tukensa, kuljetuksensa ja osallistumisensa vaikuttavat suoraan siihen, miten lapsen harrastus toteutuu ja millainen seurakulttuuri arjessa rakentuu.

Dialogit osoittivat, että vanhemman rooli on usein moninainen: tukija, vapaaehtoinen, kuljettaja, maksaja, kysyjä ja joskus myös huolestunut kumppani. Jos roolit jäävät epäselviksi, syntyy helposti kuormitusta ja jännitteitä.

Siksi vanhempien roolia kannattaa sanoittaa selkeämmin: mitä heiltä odotetaan, mistä saa tietoa, keneltä voi kysyä ja miten voi osallistua. Selkeys keventää sekä vanhempia että seuratoimijoita.

Kun roolit tehdään näkyviksi, vastuita on helpompi jakaa oikeudenmukaisesti ja yhteistyö arjessa vahvistuu.

Yhteinen ymmärrys on kehittämisen alku, ei sen päätepiste

Seuradialogit eivät ratkaisseet kaikkia haasteita, mutta ne tekivät näkyväksi, mistä seuratoiminnan arjessa on kyse: vastuiden jakautumisesta, tiedonkulusta, saavutettavuudesta, olosuhteista, vanhempien rooleista ja ihmisten jaksamisesta.

Dialogien arvo on siinä, että yksittäiset kokemukset muodostavat yhteisen kuvan seuratoiminnan vahvuuksista, jännitteistä ja kehittämistarpeista.

Tämän ymmärryksen pohjalta voidaan rakentaa käytäntöjä, jotka vahvistavat arjen sujuvuutta, jakavat vastuuta tasaisemmin ja madaltavat mukaan tulemisen kynnystä.

Päijät-Hämeen seuratoiminnan tulevaisuus rakentuu selkeämmästä viestinnästä, jaetummasta vastuusta, saavutettavammista sisäänkäynneistä, joustavammista poluista ja vahvemmasta yhteistyöstä.

Lopuksi

Seuratoiminta on paljon enemmän kuin liikuntaa: se on yhteisö, kasvun paikka ja osallisuuden rakentaja. Siksi sen kehittäminen on samalla hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden kehittämistä.

Päijät-Hämeen seuratoiminnassa on paljon vahvuuksia: osaamista, tahtoa, verkostoja ja sitoutumista. Samalla dialogit osoittavat, että hyvä tahto tarvitsee tuekseen vahvempia rakenteita, jotta vastuut eivät kasaannu liian harvoille.

Tämän raportin viimeinen viesti on yksinkertainen:

Ydinviesti: Seuratoiminnan tulevaisuus rakentuu siitä, että yhä useampi kokee toiminnan olevan häntä varten — ja että ne ihmiset, jotka toimintaa kannattelevat, eivät jää yksin.

Kun seuratoimintaa kehitetään tästä lähtökohdasta, tavoitteena on yhteisö, jossa mahdollisimman moni kokee toiminnan omakseen ja jossa arjen vastuu jakautuu kestävästi.

Tämän raportin kirjoittamisessa on hyödynnetty tekoälyä työskentelyn tukena. Sisältö on tarkistettu huolellisesti raportin kirjoittajan toimesta, ja vastuu raportin sisällöstä ja sen tulkinnoista on kirjoittajalla.

Päijät-Hämeen Liikunta ja Urheilu ry

Urheilukeskus
Salpausselänkatu 8
15110 Lahti

www.phlu.fi

PaijatHameenLiikuntajaUrheilu
phlu_aluejarjesto

Päijät-Hämeen
LIIKUNTA JA URHEILU

Hyvää oloa *liikunnalla*!

Jaakko Räty
Hankepäällikkö
Seurakehittäjä

040 552 4261

jaakko.raty@phlu.fi

www.phlu.fi/seuratoiminta

Päijät-Hämeen Urheilu ja Liikunta ry

www.phlu.fi